

Hanne Grønbech

Det er for enkelt å si at barnehagen ikke så dem

En kvalitativ studie om barnehagelærere sin erfaring med barn som kan være utsatt for vold og omsorgssvikt

Masteroppgave i sosialt arbeid

Veileder: Berit Berg

Juni 2020

Hanne Grønbech

Det er for enkelt å si at barnehagen ikke så dem

En kvalitativ studie om barnehagelærere sin erfaring med barn som kan være utsatt for vold og omsorgssvikt

Masteroppgave i sosialt arbeid
Veileder: Berit Berg
Juni 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Takk til samboeren min Nathan, som har vært veldig hjelpsom i disse årene med lesing og skriving. Takk til mine to små, Konrad og Mali, for noen års pause med lesing og oppgaveskriving. Setter stor pris på dere alle tre.

Jeg vil også takke veilederen min Berit Berg, som har vært forståelsesfull og hjelpsom gjennom hele skriveperioden. Etter hver veiledning gikk jeg fra kontoret ditt med ekstra motivasjon i ryggsekken. Jeg har satt stor pris på å ha deg som veileder.

Takk til mine medstudenter. Jeg har lært mye av deres refleksjoner og diskusjoner, og det har vært fint å bli kjent med dere alle sammen.

Takk til alle barn jeg har møtt i barnehagen, som har gitt meg motivasjon til å skrive denne oppgaven.

Takk til Australia, landet som ligger hjertet mitt nært. Du gav meg kunnskap og nysgjerrighet til å søke videre studier.

Når jeg nå har det ferdige produktet foran meg, er det en glede å se tilbake på timene jeg har brukt til skriving på biblioteket, i lesesalen, på arbeidsrommet hjemme og ute på cafe.

Innhold

Sammendrag.....	7
Summary.....	8
1.0 Innledning.....	9
1.1 Formålet med oppgaven.....	11
1.2 Oppgavens oppbygging.....	13
2.0 Lovverk og rammer.....	14
2.1 Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.....	14
2.2 FN's barnekonvensjon.....	15
2.3 Opplysningsplikten til barnevernstjenesten.....	15
2.4 Samfunnets engasjement.....	16
3.0 Kunnskapsstatus og teori.....	19
3.1 Omsorgssvikt.....	19
3.1.1 Vanskjøtsel.....	20
3.1.2 Psykisk vold.....	21
3.1.3 Fysisk vold.....	22
3.1.4 Seksuelle overgrep.....	22
3.2 Barns tilknytning.....	23
3.2.1 Ulike tilknytningsstiler.....	24
3.3 Konsekvenser av vold og omsorgssvikt.....	25
3.4 Barn og traumer.....	26
3.5 Å snakke med barn om det som er vanskelig.....	27
3.6 Små barn som informanter.....	28
3.7 Foreldresamarbeid i barnehagen.....	29
3.7.1 utfordringer med å dele en bekymring med foreldre.....	30
3.7.2 Overlevelsesstrategier.....	31
4.0 Metode.....	33

4.1 Hermeneutikk.....	33
4.2 Forforståelse.....	33
4.2.1 Nærhet og distanse.....	33
4.3 Fenomenologi	34
4.4 Etikk.....	34
4.5 Innsamling av informasjon.....	35
4.5.1 Det kvalitative forskningsintervju.....	35
4.5.2 Intervjuguide.....	38
4.5.3 Informantutvalg.....	39
4.5.4 Transkribering av intervjuene.....	40
4.5.5 Analyseprosessen.....	40
4.5.6 Metodiske refleksjoner.....	31
5.0 Perspektiver fra praksisfeltet.....	43
5.1 Hva er det som kan vekke bekymring i barnehagen?	43
5.1.1 Magefølelsen.....	43
5.1.2 Barns atferd.....	46
5.1.3 Barnehagen sin meldeplikt til barnevernet.....	49
5.2 Foreldresamarbeid.....	52
5.2.1 Foreldresamarbeid ved mistanke om vold og omsorgssvikt.....	52
5.2.2 utfordringer med å dele en bekymring med foreldre.....	54
5.3 Kompetanse om barn utsatt for vold og omsorgssvikt.....	57
5.3.1 Faglig kompetanse etter endt utdanning.....	57
5.3.2 Å føle seg trygg på sin egen kompetanse.....	57
5.3.3 Barnehagen og barnevernet.....	59
5.4 Snakker ansatte med barn om vold og omsorgssvikt?	62
5.4.1 Forståelse av at det er viktig.....	62
5.4.2 Usikkerhet rundt fremgangsmåte.....	63

5.4.3 Barns pålitelighet.....	65
6.0 Avsluttende kommentarer.....	67
6.1 Bekymring for barnets atferd.....	67
6.2 Erfaring og kompetanse.....	67
6.3 Foreldresamarbeid	69
Litteraturliste.....	70
Vedlegg	

Sammendrag

Med denne studien ønsker jeg å undersøke hva som påvirker barnehagelærere, i møte med barn som kan være utsatt for vold og omsorgssvikt av foreldre eller andre omsorgsspersoner. Hvilke utfordringer møter de ansatte knyttet til denne problematikken?

Studien har en kvalitativ tilnærming der jeg har intervjuet barnehagelærere i ulike barnehager i en kommune i Norge. Jeg gjennomførte 6 intervjuer med barnehagelærere i ulike barnehager. Med utgangspunkt i deres erfaringer og tanker, ønsker jeg å få et innblikk i utfordringer knyttet opp mot å se barn utsatt for vold og omsorgssvikt i barnehagen.

Funnene fra undersøkelsen viser flere grunner til at det er vanskelig å se barns signaler på vold og omsorgssvikt. Dette er ofte en bekymring som starter med en magefølelse, men som utvikler seg over tid. De daglige møtene med barn og foreldre gir barnehagelærere gode muligheter til å se, men samtidig oppleves det å bli godt kjent som en utfordring i å se det misbrukte barnet.

Jeg fant fire utfordringer i møtet med barn som bekymrer. Det første var utfordringer med å forstå hva et barns atferd betyr, og se dette som en mulig reaksjon på vold og omsorgssvikt. Det neste er foreldresamarbeidet, hvor det kan være utfordrende å ta opp noe vanskelig som omhandler barnet deres. Videre fant jeg at barnehagelærerne opplever å ikke ha nok kunnskap om vold og omsorgssvikt mot barn. Flere ønsker mer kompetanse fra utdanningen, for å bli bedre forberedt på hva som venter dem når de kommer ut i jobb i barnehagen. De ønsker å være bedre rustet til å kjenne igjen barns mulige signaler på vold og omsorgssvikt. Den siste utfordringen indikerer at det oppleves vanskelig å prate med små barn om vold og omsorgssvikt.

Personalet i barnehagen skal vite hvordan omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep kan forebygges og oppdages. Å greie dette er utfordrende på ulike nivå. Det er en ting å ha kunnskap om vold og omsorgssvikt, men det er noe annet å vite hvordan man skal gå frem når et barn bekymrer. Fra magefølelsen kommer snikende, er det et enormt ansvar som hviler på barnehagen sine skuldre i den videre håndteringen av bekymringen for barnet. Om barnehager er godt nok kjent med hva dette ansvaret innebærer, er et spørsmål verdt å stille.

Summary

In this study, I attempt to find what affects preschool teachers in their work with children who are at risk of experiencing violence and abuse by parents or other caregivers. What challenges do preschool teachers face connected to these issues?

This is a qualitative study where I interviewed preschool teachers from different kindergartens in one county of Norway. The survey consisted of six single interviews. Based on the experiences and thoughts shared in the interviews, the aim was to gain an insight into the challenges of identifying children who are exposed to violence and abuse.

Findings from the survey indicate that there are several reasons why it is difficult to recognize signs from children who might be exposed to violence and abuse. It often starts with a gut feeling, and then develops over time. Daily meetings between children and their parents give preschool teachers good possibilities to recognize signs of abuse, but at the same time these daily meetings might also raise obstacles in recognizing an abused child.

I found four challenges when working with children that may be suspected of being an abuse victim. Firstly, it was challenging understanding children's behavior, and to recognize possible reaction to violence and abuse. Secondly, positive relationships between teachers and parents can make it difficult to talk about something profoundly negative about their child. Furthermore I found that the pre-school teachers interviewed felt that they have insufficient knowledge about violence and abuse against children. Several wanted more competence from their education to be more prepared before they start working in a kindergarten. They wanted to be better equipped to recognize possible signs of violence and abuse. The final challenge I found was the difficulty of talking about violence and other abuse with small children.

Kindergarten staff are supposed to know how recognize and prevent abuse, including violence and sexual abuse. This is challenging to do in many levels. It is one thing having knowledge about violence and abuse, but it is another to know what to do when concerned about a child. From the moment the gut feeling creeps up, the further handling of this concern is a huge responsibility. Whether or not kindergartens are aware of the gravity of this responsibility is a question worth asking.

1.0 Innledning

Barnehagen spiller en viktig rolle når det gjelder barns trivsel og utvikling. Som utdannet barnehagelærer og sju år i yrket, har jeg fått en økt interesse for barn som kan være utsatt for traumer gjennom blant annet vold og omsorgssvikt. Det er utrolig viktig at disse barna får hjelp tidligst mulig, og her har vi alle et viktig ansvar. Jeg følte meg ikke trygg nok på dette temaet etter endt utdanning som barnehagelærer, og det var en av grunnene til at jeg valgte et år i utlandet for å studere. Studiet het «Child Protection and Wellbeing», og «Loss, grief and Trauma Counselling». Dette var en interessant tid, hvor jeg blant annet fikk innblikk i hvor vidt faget Sosialt arbeid er, og samtidig lære hvor relevant det er når man jobber i barnehage og møter mange ulike barn og foreldre. Sosialt arbeid var et ukjent studie for meg før jeg reiste til Australia, men etter litt undersøkelser fikk jeg godkjent fag og startet på masterstudiet ved NTNU. Studiet i utlandet åpnet opp for muligheten til å fordype meg i dette viktige, spennende og krevende temaet.

Jeg har fått kjenne på kroppen hvor vanskelig det kan være å tenke det verste, og samtidig kjenne på det store ansvaret som hviler på skuldrene til ansatte i barnehagen. Prosesser kan ta svært lang tid dersom en er bekymret for et barn, men et lite barn i utvikling har ikke så god tid. Etter å ha meldt en bekymring for et barn, er det vanskelig å prøve og hjelpe dette barnet under den lange ventetiden. En skulle tro at ved nesten daglige møter med barn og foreldre, bør det være enkelt å se de barna som ikke har det bra. Personalet blir godt kjent med barna, og samtidig godt kjent med foreldrene. Men kan de daglige møtene gjøre det vanskeligere å avdekke? Og hvorfor er det så vanskelig? Nordhaug (2018) sier omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep er det største helseproblemet vi har i Norge. Nettopp derfor er det så viktig at alle som jobber med barn, tør å stå i den ubehagelige verdenen som vold og omsorgssvikt er en del av.

Barnehagen har gode muligheter for å observere og se barns signaler over tid. Men gjør de daglige møtene oss for godt kjent? Slik at det blir for vanskelig å se og tenke på vold og omsorgssvikt? Det er vanskelig å tro at foreldre ikke gjør det beste for barnet sitt, og kanskje ligger det naturlig i oss å prøve og finne andre løsninger eller årsaker til problemet. Foreldre kan ha en forklaring på omstendigheter rundt barnet, hvor innholdet gir mening. Dersom foreldrene i tillegg oppleves som hyggelige mennesker, kan det da være ekstra vanskelig å gå videre med den dårlige magefølelsen? I visse situasjoner trenger det heller ikke å være foreldrene som har gjort noe galt, men barnet kan ha andre i sin omgangskrets som utsetter dem

for fare. Situasjoner kan oppstå hvor det er vanskelig å vite hvordan man skal gå frem. Kanskje er det ekstra utfordrende og vanskelig å takle dette som nyutdannet? Et barn kan ha andre utviklingsvansker, foreldre som sliter med noe, eller som selv har opplevd vold og omsorgssvikt i sin egen barndom.

I barnehagen må det tas hensyn til mye når det gjelder både barn og foreldre. En barnegruppe består av barn og foreldre med ulike behov, personlighet og hjemmesituasjon. Ansvar for å møte slike ulikheter med forståelse og respekt, er en del av hverdagen til personalet i barnehagen. Det er ikke alle barn som føler den tryggheten de trenger for en god utvikling, og de fortjener voksne som lytter, ser og tar følelsene deres på alvor. Jeg har alltid funnet dette temaet interessant, og har sett hvor ulike barna i en barnegruppe kan være. Noen er åpne og utadvendte, mens andre kan være rolige og stille. De ansatte i barnehagen skal respektere at barn har ulike væremåter, men har samtidig en viktig oppgave dersom et barns atferd vekker bekymring. Når et barn viser atferd som bekymrer, er det så utrolig mye som kan ligge bak. Så lenge det ikke er klare bevis som peker mot vold eller omsorgssvikt, er det nærliggende og kanskje naturlig å tro at noe annet ligger bak barnets atferd.

Personalet i barnehagen er også ulike, og har med seg sin egen bakgrunn og erfaring inn i barnehagen. Det synet på barn som alle har i seg, påvirker hvordan barn møtes i ulike situasjoner. Dette vil prege hvordan man går videre med bekymringen, og eventuelt oppsøker andre for hjelp og veiledning. Barnevernet er avhengig av blant annet barnehagen, når det gjelder å fange opp barn som har det vanskelig. Barne-, likestillings- og familiedepartementet laget en strategi for å bekjempe vold og overgrep mot barn og ungdom (2014-2017). Her ønsker de blant annet en gjennomgang av barnevernloven. Den skal forenkles og tilpasses den nye kunnskapen vi har i dagens samfunn. De understreker hvor viktig det er at barn fanges opp tidlig, og raskt få den hjelpen de trenger.

1.1 Formålet med oppgaven

Det er et økende fokus på barn utsatt for vold og omsorgssvikt, og hvordan vi må avdekke misbruket så tidlig som mulig. Likevel hører vi om historier om barn som ikke fikk hjelp før det var for sent. Skjebnen til Christoffer som ble mishandlet til døde når han var åtte år ble godt kjent gjennom media, og vakte stor oppsikt blant befolkningen. Hvorfor fikk han ikke hjelp? Hvorfor tok det så lang tid før noen fattet mistanke? Og hvorfor gjorde ikke de som fattet mistanke noe? Etter å ha lest boken skrevet av Jon Gangdal; «Jeg tenker nok du skjønner det sjøl. Historien om Christoffer» satt jeg selv igjen med mange spørsmål. Spørsmål som er vanskelig å finne svar på. I følge de som sto Christoffer nær, fortalte han aldri med egne ord hva han ble utsatt for, men han sa; «Jeg tenker nok du skjønner det sjøl». Kanskje var han for redd til å si noe? Dette viser hvor lojale barn er, og hvor avhengige de er av voksne som ser dem i hverdagen og forstår deres signaler. Thorkildsen (2015) beskriver saken om Christoffer som et symbol på samfunnets omsorgssvikt, og hva som kan skje når vi ikke tror på at barn blir slått og mishandlet. Her fikk vi se hvordan atferd, som etterhvert utviklet seg til en ADHD-diagnose, kan gjøre blind.

Det er ikke alltid lett å se at et barn befinner seg i en omsorgssviktsituasjon. Et traumatisert barn kan tilpasse seg det de blir utsatt for, og kan derfor tro at det er slik verden skal være. Små barn trenger ofte hjelp av voksne dersom de er blitt utsatt for omsorgssvikt. Når barn tror at deres situasjon er normal, kan det gi vansker med å sette ord på det de blir utsatt for, og samtidig forstå at det de opplever er galt. Det er et komplekst område, hvor ingen situasjoner kan håndteres likt. Det er godt kjent at barnehageansatte er i en unik posisjon for å se barn som har det vanskelig hjemme. De trenger å se, lytte og være oppmerksomme på små barns kroppsspråk. Ikke minst de barna som ikke kan gjøre seg forstått gjennom språket. Jeg ønsker å sette fokus på hvor utfordrende det kan være for ansatte i barnehagen til tross for at de befinner seg i denne unike posisjonen. Jeg håper å finne ut hva som oppleves som vanskelig, og hvordan de forholder seg til dette i deres barnehagehverdag.

Det kan være vanskelig å ta inn over seg at voksne utøver omsorgssvikt og vold mot barn. Å forstå at det kan skje, er et viktig steg på veien for å klare å håndtere denne problematikken. Ved å sette søkelyset på dette, håper jeg å bidra til en forståelse av utfordringen med å se og avdekke omsorgssvikt i barnehagen. Det er dessverre ikke en enkel oppgave. Jeg mener det skulle vært et obligatorisk fagområde for studenter ved barnehagelærerutdanningen, slik at de som er nyutdannet kan føle seg litt mer robuste i møtet med dette temaet i praksisfeltet. Ved å

lære hva barn kan bli utsatt for, og om ulike måter de kan reagere på, kan det bli enklere å vite hva man skal se etter. Slik kan de også ta med seg kunnskap inn i personalgruppa, slik at alle vet hva de skal se etter i hverdagen og skape gode rutiner i forhold til bekymring for barn.

Temaet vold og omsorgssvikt utfordrer våre holdninger og følelser. Til tross for det at det skjer, er det likevel vanskelig å ta inn over seg. Tanken på at noen greier å utsette små barn for noe så vondt, vekker følelser i de fleste. Personalet i barnehagen tilbringer mye tid sammen med barna, og får ta del i barnets utvikling over tid, og ofte over flere år. Det er ofte daglige møter med foreldre, som bidrar til kommunikasjon og mulighet til å bli bedre kjent med familien. Likevel mottar barnevernet få bekymringsmeldinger fra barnehagen, sammenliknet med andre areaner. Oppaven vil belyse hva som er vanskelig ved mistanke om vold og omsorgssvikt i barnehagen. Det kan høres ut som en enkel oppgave siden ansatte tilbringer så mye tid med barna. Dersom et barn viser eller gjør noe som skaper bekymring, blir det mye fokus på dette barnet. I hvilke situasjoner er det barnet strever, og hvordan kan barnehagen legge til rette for å gjøre hverdagen bedre for barnet? Det er så mye forskjellig barnet kan streve med, og det er kanskje naturlig å undersøke hva som kan hjelpe, før det oppstår en mistanke om vold og omsorgssvikt. Men hvorfor er det slik? Dette spørsmålet er komplekst, noe jeg ønsker å vise i denne undersøkelsen.

Med utgangspunkt i barnehagelærernes egne erfaringer, ønsker jeg å undersøke hvordan de tenker og handler dersom barn i deres barnegruppe vekker bekymring.

På bakgrunn av dette, blir forskerspørsmålet mitt: *Hva påvirker barnehagelærere, i møte med barn som kan være utsatt for vold og omsorgssvikt?*

- *Hva er det som kan vekke bekymring for barn?*
- *Hvordan oppleves foreldresamarbeid om barn som bekymrer?*
- *Hvilken betydning har erfaring og kompetanse i forhold til barn som bekymrer?*
- *Hvordan snakker vi med de minste barna?*

1.2 Oppgavens oppbygging

I kapittel en har jeg beskrevet bakgrunnen for mitt valgte tema, og hvorfor jeg ønsker å fordype meg i temaet vold og omsorgssvikt mot barn. Formålet med oppgaven er blitt beskrevet, samt valg av forskerspørsmål.

Videre i kapittel to vil jeg presentere lovverket som barnehagen er underlagt dersom det oppstår mistanke om vold og omsorgssvikt. Deretter vil jeg gi et bilde av hvordan samfunnet forholder seg til problematikken, for å synliggjøre engasjementet og hvordan det oppleves som et reelt problem i samfunnet.

I kapittel tre presenterer jeg teori som jeg mener er viktig og relevant i forhold til mitt valgte tema. Her ønsker jeg å belyse hvilke konsekvenser det har for barn å leve med vold og omsorgssvikt. Først i kapitlet kommer en oversikt over ulike typer omsorgssvikt som barn kan oppleve. Deretter vil jeg belyse hvordan barns tilknytning og opplevelse av traumer kan ses som en reaksjon på omsorgssvikt, og hvordan dette kan prege barnets atferd. Til slutt i kapitlet vil jeg vise hvordan foreldresamarbeid kan oppleves, og hvorfor det å snakke med barn er viktig.

Kapittel fire tar for seg valg av metode og en beskrivelse av hele forskningsprosessen. Fra planlegging, innsamling av data, intervju og analyseprosess.

Kapittel fem presenterer funnene basert på barnehagelærere sine utsagn og personlige erfaringer. Disse vil jeg drøfte på bakgrunn av teori, forskning og egne erfaringer.

Kapittel seks inneholder en oppsummering av funnene knyttet opp til tema, og til slutt en oppsummerende kommentar.

2.0 Lovverk og rammer

2.1 Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver

I dag er de fleste norske barn i barnehagen. I følge statistisk sentralbyrå går 91,8% av alle barn mellom 1-5 år i barnehage. Etter barnehageløftet i 2006 ble det flere ett og to-åringer i barnehagen, og dette førte med seg noen endringer og utfordringer i hverdagen. De minste barna må i stor grad møtes med omsorg, og det krever kunnskap om hvordan de minste barna uttrykker seg for å bedre forstå deres behov.

Ansatte i barnehagen må forholde seg til noen lover og retningslinjer i hverdagen, dersom det forekommer en mistanke om vold og omsorgssvikt. Rammeplanen for barnehagen beskriver hvordan barnehagen skal forholde seg til meldeplikten sin, og hvilket ansvar og muligheter de har. Dette er et stort ansvar som barnehagen har. I Rammeplanen for barnehager (2017) står det at barnehagen har en viktig rolle for å skape trygghet og gode oppvekstvilkår for alle barn. For at barnevernet skal ha mulighet til å følge opp barn og gi dem hjelp, er det viktig at barnehagen bruker opplysningsplikten sin når det er nødvendig.

«Gjennom den daglige og nære kontakten med barna er barnehagen i en sentral posisjon til å kunne observere og motta informasjon om barnas omsorgs- og livssituasjon. Personalet skal ha et bevisst forhold til at barn kan være utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, og vite hvordan dette kan forebygges og oppdages. Personalet skal kjenne til opplysningsplikten til barnevernet, jf. barnehageloven § 22».

Dersom personalet i barnehagen skal vite hvordan omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep kan forebygges og oppdages, trenger alle god nok opplæring. Når et barn vekker bekymring i barnehagen er det ikke så enkelt som å sende en bekymringsmelding. Dette blir en prosess, som ofte kan være tidkrevende. Ofte må det diskuteres med andre ansatte og styrer, og også skrive observasjoner av barnet dersom det tidligere ikke er blitt dokumentert. Noen ganger har ikke de ansatte nok kunnskap til å se hvilke tegn og signaler som kan sees i sammenheng med vold og omsorgssvikt. Dette kan være en årsak til at bekymringen ikke blir fulgt opp. Personalet må passe på å ikke bruke for mye tid på å skaffe «bevis» til bekymringen sin, og heller ikke tolke og etterforske på egen hånd. Dette kan føre til at barnet ikke får tilstrekkelig hjelp i tide.

Barnehagelærere har ikke tilgang til å innhente informasjon utenfra, derfor er det viktig at bekymringsmeldingen kommer frem til barnevernet som har midler og mulighet til å undersøke mer rundt barnets omsorgssituasjon.

Barnehagen har som beskrevet ovenfor meldeplikt til barnevernet, men til tross for dette kan veien fra å være bekymret til å melde fra være lang. Alle burde lære mer om vold og omsorgssvikt og heve kompetansen dersom dette punktet i rammeplanen skal være mulig å gjennomføre. Kurs eller annen opplæring for alle ansatte siden kunne være en mulighet for kompetanseheving. Da kunne alle lære gode metoder, og lære om hvordan opplysningsplikten til barnevernet fungerer. Det er ikke nok å lære om hva omsorgssvikt er, men også øke bevisstheten rundt hvorfor det kan være utfordrende å fange opp barns signaler. Da blir det samtidig satt et fokus på hva disse signalene kan bety.

2.2 FN's barnekonvensjon

FN's barnekonvensjon artikkel 3 sier at voksne skal gjøre det som er best for barn. *Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.*

Artikkel 12 i konvensjonen omhandler barns rett til deltakelse, ved at *«partene skal garantere at barn er i stand til å danne seg egne synspunkter. Dette gjelder alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med alder og modenhet».*

Thoresen (2017) mener at en innsikt i de ulike konvensjonene gir en forståelse for barnets stilling i barnehagen, og også i samarbeid med andre etater. Dersom barnehagelærere kommer i en situasjon hvor beslutninger må vurderes og tas, kreves det både kunnskap, mot og faglig skjønn. Ulvik (2009) sier dette kan være utfordrende å gjennomføre i praksis, siden konvensjonen ikke sier noe om hva som skal gjøres.

2.3 Opplysningsplikten til barnevernstjenesten

Barnehage og barnevern er avhengig av å ha et samarbeid for å hjelpe barn på en best mulig måte. I veilederen «til barnets beste- samarbeid mellom barnehagen og barnevernstjenesten» ble dette beskrevet for å heve kompetansen og forsterke mulighetene for et godt samarbeid. Alle ansatte i barnehagen har opplysningsplikt til barnevernet gjennom barnehageloven §22 og barnevernloven §6-7. Loven understreker at barnehagen ikke trenger å være sikre på at barnet er i en alvorlig situasjon, men det må være mer enn en mistanke. Opplysningsplikten viser at barnehagen har en lovfestet plikt til å gi opplysninger til barnevernet;

- Når det er grunn til å tro at barnet blir mishandlet.

- Ved andre former for alvorlig omsorgssvikt.

Haug (2019) sier at formuleringen *grunn til å tro* er basert på skjønn, og at den som varsler dermed ikke trenger å føle seg sikker. Det er barnevernet sin oppgave å foreta videre undersøkelser. Opplysningsplikten vil alltid være preget av hvordan den aktuelle barnehagen griper fatt i bekymringen for barnet. Den er ofte basert på faglig kunnskap om barnet og familien, samspillet mellom barnet og foreldre, og evnen til å se barns individuelle behov.

Ohnstad (2019) har sett nærmere på vilkårene for meldeplikten til barnevernet. Loven bruker uttrykket «grunn til å tro», og hun mener dette uttrykket har endret seg i praksis. «Bekymring», «melde bekymring» og «bekymringsmelding» har endret folk sin forståelse om at man har meldeplikt, uavhengig av om bekymringen er knyttet til mistanke om alvorlig omsorgssvikt eller andre vilkår. For ansatte i barnehagen kan det være vanskelig å vite hvordan man skal forholde seg til meldeplikten. Elisabeth Backe Hanssen (2009) gjennomførte en kartlegging av samarbeidet mellom barnehage og barnevern. Hun så på problematikken rundt det å sende eller la være å sende en bekymringsmelding. «*Når det ikke foreligger entydige indikasjoner som utløser meldeplikten, er det vanskelig å vurdere når barn er utsatt for omsorgssvikt, vold eller overgrep*» (Backe-Hansen 2009, s. 11). Hun understreker hvor viktig det er med gode samarbeidsrutiner for å øke kompetansen rundt meldeplikten. Ansatte i barnehagen trenger kunnskap om hvilke barn de må melde fra om, i tillegg til barna de er forpliktet gjennom loven til å melde fra om.

2.4 Samfunnets engasjement

Det er liten tvil om at dette temaet berører og engasjerer mange. Det har vært flere historier om vold og overgrep mot barn i media, og det har blitt skrevet bøker som omhandler de mest omfattende barnevernssakene i Norge. I det kommende kapitlet vil jeg vise hvordan dette engasjementet kommer frem her i Norge, og trekke frem hva andre anser som viktig i arbeidet med barn og omsorgssvikt.

I 2013 ble det holdt en nasjonal konferanse om tidlig innsats mot barn i alderen 0-6 år; *Du ser det ikke før du tror det*. Bakgrunnen for denne konferansen var at utsatte barn må få hjelp tidlig. Voksne som arbeider med barn må bry seg og forstå, vite når og hvordan de skal gripe inn, og de må tørre å gripe inn. De tok for seg tegn og symptomer å se etter, hvordan samtale med barn og voksne om vanskelige tema, samarbeid, forebygging og konsekvensene av å vokse opp under omsorgssvikt.

Barne- likestillings og inkluderingsdepartementet (2013) utformet en strategi for perioden 2014-2017, for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom. Dette var et samarbeid mellom fire departement. De la stor vekt på hvordan vi forebygger og avdekker vold og seksuelle overgrep, samt styrke arbeidet med å beskytte de som har vært utsatt for dette.

I 2017 hadde Nasjonalt Kunnskapssenter for barnehager konferanser om overgrep mot barn. Dette for å øke kompetansen til barnehageansatte, om hvordan man kan se og forebygge vold og overgrep.

I mai 2019 samarbeidet Pedagogstudentene, Stine Sofies stiftelse og PBL (Private barnehagers landsforbund) om en undersøkelse om barnehagelærerstudenters undervisning i tema vold og overgrep mot barn. Resultatet var nedslående, men for dem ikke overraskende. De fant ut at omfanget og kvaliteten på opplæringen må forbedres. Et flertall av studentene opplyser at de er misfornøyde med den undervisningen de har fått, og at de mangler den nødvendige kompetansen. Flere følte seg heller ikke trygg på hvordan de kan gjennomføre en samtale med barn om vold og overgrep.

Helsedirektoratet (2019) utarbeidet «Nasjonal faglig retningslinje for håndtering av bekymringer for barn i barnehage og skole». Retningslinjen erstatter veilederen «Fra bekymring til handling» På bakgrunn av dette satte regjeringen sammen et utvalg, for gjennomgang av alvorlige saker hvor barn og ungdom har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt. Målet med en slik gjennomgang var å undersøke hvordan det offentlige tjenesteapparatet hadde håndtert disse sakene. Rapporten som ble overlevert kalte de «svikt og svik». De fant blant annet brudd på lover, forskrifter og retningslinjer. Det var også mange signaler som burde blitt forstått og undersøkt. De konkluderer med at barna i Norge trenger bedre beskyttelse. Noe av det de fant var:

- Samtale med barn mangler eller har for dårlig kvalitet.
- Manglende forståelse for årsaker til symptomer, adferdsuttrykk og bekymringstegn.
- Foreldres sårbarhet ikke fanget opp eller undervurdert.
- Melde- og avvergeplikt ikke overholdt.
- Svikt i samarbeidet mellom tjenestene.
- Relasjonen til den voksne ble prioritert.

Denne rapporten kikket på de mest alvorlige sakene, og likevel ble det gjort mye feil av hjelpeapparatet. Killen (2012) beskriver avvísning, fordømmelse og avsky som forståelige og vanlige reaksjoner overfor foreldre som utsetter barna sine for overgrep. Slike reaksjoner kommer ikke nødvendigvis frem like ofte hos hjelpeapparatet, på grunn av overlevelsesstrategier. Barnets opplevelse av voksenverdenen blir da bekreftet. Voksne er ikke til å stole på, er ikke i stand til å forstå hvordan barnet har det, og kan ikke hjelpe.

I Mai 2019 vedtok PBL (Private Barnehagers Landsforbund) at alle medlemsbarnehagene skal ha et «barnas verneombud». Et slikt verneombud skal blant annet være trygg på å se og avdekke vold og overgrep mot barn. Dette er et samarbeid med Stine Sofies Stiftelse, som har laget et faglig opplegg som i hovedsak handler om å avdekke vold og overgrep i nære relasjoner. Bakgrunnen for dette prosjektet er tidlig innsats for å få stoppet overgrep så tidlig som mulig. PBL utarbeidet også en spørreundersøkelse som bekreftet at det ikke er god nok kunnskap om dette i barnehagene;

- 80 prosent av medlemsbarnehagene opplever at de ansatte ikke har tilstrekkelig kompetanse til å oppdage barn som utsettes for vold eller seksuelle overgrep.
- 98 prosent av medlemsbarnehagene mener det er viktig å øke kompetansen om vold og seksuelle overgrep mot barn. De trenger mer kunnskap for å vite hvordan de skal handle.

Dette viser at vold og omsorgssvikt er noe vi tar alvorlig her i Norge, for at barna skal bli enda bedre beskyttet i tiden fremover. Vold og omsorgssvikt mot barn blir snakket og skrevet om, og ulike instanser viser vilje og engasjement for å skape en endring i samfunnet vårt. Det blitt et økende fokus på dette de siste årene, og det skrives kronikker og andre innlegg for å vise hvor viktig og vanskelig dette temaet er. I kapitlet nedenfor belyses noe av problematikken gjennom teori og forskning.

3.0 Kunnskapsstatus og teori:

3.1 Omsorgssvikt

I denne oppgaven vil jeg bruke begrepet omsorgssvikt som et samlebegrep på det et barn kan oppleve av vold, psykisk og fysisk mishandling. Det finnes mange ulike definisjoner på omsorgssvikt, og det er vanskelig å finne et begrep som beskriver det på en god nok måte. Kvello (2010) beskriver omsorgssvikt som at foreldrene ikke ser og forstår hvilken betydning de har for barnets utvikling. Foreldrene gir ikke barnet god nok omsorg, derfor kan det bli underutviklet på flere områder og samtidig bli utsatt for farer. Dette kan ha alvorlige konsekvenser for barna på lang sikt. Å få avdekket og sette en stopper for omsorgssvikt tidlig, er viktig for barnets psykiske utvikling. I de tre første årene av et barns liv utvikler hjernen seg raskt, og hjernen kan tilpasse seg den frykten den lever med de første årene (Killén, 2012).

Barnets væremåte eller atferd kan skyldes omsorgssvikt eller nedsatt funksjonsevne, men noen ganger kan det være vanskelig å vite hva som er hva. Når barnet har mange vansker samtidig, er det særlig viktig med en grundig utredning. Barnehagen kan be både BUP og PP tjenesten om råd og utredning. Noen foreldre kan oppleve det som vanskelig og skremmende at barnet deres trenger å få hjelp, men dette bør ikke være et hinder for å skaffe barnet nødvendig hjelp og støtte. Fagfolk med ulik kompetanse bør observere barnet, men lite av denne kunnskapen fins i barnehagen.

Atferd og konsentrasjonsvansker som er et resultat av en traumatisk hendelse, kan ligne på en ADHD diagnose. Noen barn kan oppleve å få denne diagnosen ved en feil (Dyregrov, 2010). I verste fall kan barnets vansker bli kamouflert bak en diagnose. Killen (2013) sier slike vansker kan være symptomer på omsorgssvikt, og dermed kan et omsorgssviktproblem bli omgjort til lærevansker.

McDonald et.al (2012) gjennomførte en studie med 55 førskolebarn som var utsatt for vold og/eller omsorgssvikt. Barnas utviklings- og atferdsmønstre ble observert og kartlagt. Disse barna hadde deltatt på en førskole underlagt barnevernet mellom 2004 og 2010, og opplysningene er basert på rapporter fra foreldre og lærere. 91% av barna viste en eller annen form for forsinkelse i utviklingen og/eller hadde atferdsvansker. Barna var generelt sent utviklet i forhold til språk, og graden av språkvanskene varierte. Noen var triste, redde og tilbaketrukket. Andre hadde manglende sosiale ferdigheter, blant annet i lek, turtaking og aggresjonsregulering. Barna hadde ofte en blanding av flere symptomer.

Milot et.al (2008) undersøkte om førskolebarn som var utsatt for misbruk og omsorgssvikt, også viste traumesymptomer i tillegg til andre atferdsvansker. 34 barn deltok i studien, sammen med 64 barn som ikke viste symptomer på omsorgssvikt. 28 av barna var utsatt for vanskjøtsel, mens de andre 6 var utsatt for vold og seksuelt misbruk. De ansatte i barnehagen svarte på spørreskjema for å kartlegge barnas atferd og traumesymptomer. De fant en sammenheng, hvor de utsatte barna hadde flere traumesymptomer i forhold til den andre gruppen. Denne studien viser at barn som er utsatt for vanskjøtsel, i likhet med barn utsatt for vold og seksuelle begrep, også står i fare for å utvikle traumesymptomer.

Karadag et.al (2014) gjennomførte en studie med 197 barnehagelærere som jobber i barnehage, for å se hvordan de gjenkjente mulige tegn på vold og omsorgssvikt blant barn mellom 3-6 år. Den kvalitative studien bestod av en spørreundersøkelse som bestod av 34 spørsmål. Tegn og symptomer på omsorgssvikt kan ofte overlape hverandre, derfor ønsket forskerne å stille ulike spørsmål om fysisk og psykisk vold, seksuelle misbruk og omsorgssvikt. På denne måten kunne det gi et helhetsbilde av ulike typer omsorgssvikt. Resultatet av studien viste at barnehagelærerne hadde lite utdanning om vold og omsorgssvikt mot barn. Lærere som hadde noe kunnskap om temaet, som selv hadde barn og tidligere erfaring med barn utsatt for omsorgssvikt, hadde større sjanse for å kjenne igjen tegn fra barna. Informantene hadde generelt en høyere score ved klare og fysiske tegn på misbruk. I situasjoner hvor det ikke var synlige tegn på barnets kropp, var det mer utfordrende å fange opp barnets signaler.

Aschjem, Tobiassen og Steinsvåg (2011) har erfaring med barn som er berørt av vold. Flere av barna fortalte at de følte seg redde og utrygge. De opplevde en følelse av å ikke kunne hjelpe, og en frykt for at foreldre, søsken og den selv skulle bli skadet. Noen av barna opplevde følelser som sinne, tristhet og en indre smerte som ikke forsvant. Disse barna lever i en uforutsigbar hverdag, hvor de ikke vet når volden kan oppstå. For disse kan barnehagen oppleves som et trygt fristed, og barnehagen har på denne måten også en viktig rolle.

3.1.1 Vanskjøtsel

Når barn sine grunnleggende behov som mat, stell og omsorg ikke blir møtt, er det snakk om vanskjøtsel. Det kan være flere årsaker til at foreldre svikter på dette området, men dersom det skjer i det daglige over tid er det svært skadelig for barn. Dette er den vanligste formen for omsorgssvikt, og alvorlig vanskjøtsel er skadelig for barns psykiske og fysiske utvikling.

(Nordhaug, 2018). Det er vanskelig å forske på vanskjøtsel, siden det ikke trenger å være synlig for oss. Det er en utfordring å forske på noe vi ikke ser. I en ressurssterk familie kan det være vanskelig å oppdage og gjøre noe med følelsesmessig vanskjøtsel. Barna tilpasser seg og har lært å klare seg uten å søke trøst fra voksne. Et barn kan få både klær og mat, men som ikke er riktig eller tilstrekkelig. Barn kan tilsynelatende få oppmerksomhet, men bli overlatt til seg selv og ikke blir sett i andre situasjoner. Disse barna kan bli nødt til å gå inn i en slags voksenrolle, siden de ofte må klare seg selv og kanskje også ta seg av foreldrene. Disse barna vekker sjelden bekymring siden de oppleves som snille, greie og pliktoppfyllende. På en annen side kan barn som lever med uforutsigbare omsorgspersoner, måtte jobbe for å oppnå kontakt og omsorg. Disse barna kan oppleves som krevende og vanskelig, og det blir ofte stilt spørsmåletegn ved atferden til barnet. Her kan fokuset være på hvor vanskelig barnet oppleves for foreldrene, og den mangelfulle omsorgen kan fortsette å bli oversett (Killen 2012, Sjøvold og Furuholmen (2015).

3.1.2 Psykisk vold

Psykisk vold er en form for overgrep som er vanskelig og definere, men kan beskrives som en handling som hindrer utviklingen av et positivt selvbilde for barnet. Når denne handlingen skjer over tid vil dette bli en dominerende del i barnets liv. Denne formen for omsorgssvikt er utfordrende å observere, siden skadene ikke kan sees på utsiden. Barnet kan bli oppfattet som noe negativt ved å bli avvist og latterliggjort, og også ved å tro de er «dumme», «slemme». Barn er ikke nødvendigvis klar over at de blir utsatt for et slikt overgrep, men de blir påvirket av foreldrene som gir dem en merkelapp hvor barnet ikke ses som det er. Andre handlinger kan være trusler, urimelig kontrollerende foreldre, avvisning, isolering og foreldre som er lite tilgjengelig for barnet. En slik opplevelse beskrives av mange fagfolk som psykisk vold mot barn, og anses som en belastning på lik linje med andre former for mishandling. (Killen, 2012, Kvello 2015)

John Bowlby mente allerede på 1960 tallet at trussel om tap av tilknytningsperson, er den mest alvorlige formen for psykisk overgrep. Barn som lever med vold i hjemmet opplever en slik trussel, og prøver å beskytte både seg selv og foreldrene (Killen, 2004).

3.1.3 Fysisk vold

Nordhaug (2018) understreker at barn er de mest utsatte voldsofferne i samfunnet vårt. Selv om det kan være vanskelig å ta innover oss, er det de minste barna som er mest utsatt for mishandling. Når det gjelder familier fra andre kulturer, kan deres erfaring være at vold benyttes i oppdragelse av barn. Viktige tiltak vil da være å veilede og forklare hvordan det er skadelig. Killen (2004) understreker hvor viktig det er å ta innover seg dersom et barn har synlige skader og blåmerker på kroppen sin. Vi må ta det på alvor, og være opptatt av hvordan de har oppstått. For barnet er dette en veldig utfordrende situasjon, siden de blir utsatt for denne smerten av noen som egentlig skal beskytte og gi trygghet. Å leve med dette er en stor psykisk belastning for barnet, og denne belastningen er vanlig blant barn som er vitne til vold i nære relasjoner.

3.1.4 Seksuelle overgrep

Det finnes mange måter å definere begrepet seksuelle overgrep. Dersom en autoritetsperson tvinger et barn til å delta i seksuelle aktiviteter, er det snakk om et seksuelt overgrep. Voksne som begår slike overgrep, kan fremstå som en «helt vanlig» mamma og pappa. Benjaminsen (2017 i Holte 2019) understreker hvor viktig det er å ikke beskrive overgripere som «monstre». Dette viser et urealistisk bilde som ofte ikke stemmer med virkeligheten. Dette kan føre til at det blir vanskelig å oppdage en «vanlig» mamma eller pappa e som utsetter barnet sitt for dette. I andre tilfeller kan det være en annen slektning, naboen eller idrettstrener for å nevne noen. Det kan også være snakk om eldre barn som forgriper seg på yngre barn.

«Et seksuelt overgrep er når en person manipulerer, lurer, tvinger, truer eller lokker en annen til å delta i seksuelle aktiviteter den andre ikke er moden til eller ikke vil være med på. Det er når handlingen er ulovlig, når den er hemmelig og ikke tåler dagens lys» (Wiede Aasland, 2009, s 31).

Det kan være vanskelig å avdekke seksuelle overgrep mot barn. Noen ganger kan barnet som utsettes prøve å skjule det som skjer. En grunn til det kan være at barnet blir misbrukt av noen de har tillit til, og derfor tror det skal være sånn. Barn kan også bli truet til taushet, samtidig kan skam, skyldfølelse og frykt føre til at barnet velger å tie om det i lang tid. . Barn lager sine egne måter å beskytte seg selv og omgivelsene på, derfor kan noen velge å ikke fortelle noen i frykt for hva som kan skje (Killén, 2004). Når barnet er nært knyttet til og avhengig av den voksne,

blir det både psykisk og fysisk underlegen. Ved gjentatte overgrep kan barnet tilpasse seg det som skjer, og det blir en «vane» som er vanskelig å avdekke. Men hvordan kan vi oppdage at barn er utsatt for seksuelle overgrep? De fleste av overgrepene er skjult og blir holdt hemmelig, derfor er det krevende for den voksne å oppdage. Barnet kan sende ut vage signaler, hvor den voksne ikke klarer å fange opp hva disse signalene betyr. Et barn kan ha mareritt og søvnvansker, være deprimert og trist, endre atferd og utagere seksuelt. Et utsatt barn kan noen ganger uttrykke seg uten ord, men gjennom atferd. Noen blir utagerende, mens andre kan bli stille og innadvendte (Wiede Aasland, 2009).

Schaeffer et.al (2011) undersøkte hvordan barn mellom 3-18 år som var utsatt for seksuelt misbruk, valgte å fortelle noen om misbruket. I rettsmedisinske intervju ble barna spurt om egne erfaringer rundt avsløringen av misbruket. Barn valgte å fortelle på grunn av ulike følelser og symptomer, hjelp utenfra, og bevis for at misbruket hadde skjedd. Det som gjorde det vanskelig for barna å fortelle om misbruket, var trusler fra overgriperen, barnets redsel, manglende mulighet til å fortelle, mangel på forståelse for hva som ville skje dersom barnet valgte å fortelle og det kompliserte forholdet til overgriperen.

3.2 Barns tilknytning

For små barn i det første leveåret handler tilknytningen om overlevelse. Barnet trenger å raskt knytte seg til noen som kan passe på det. Drugli (2010) er opptatt av hvordan ettåringen er *annerledes* fra de eldre barna i barnehagen, og at de trenger en trygg tilknytning til de ansatte. Barnehagen og hjemmet blir tilsammen en helhet i barnets liv, hvor begge trenger å samarbeide godt for å forstå barnet.

Ved observasjon av barnets samhandling og væremåte med foreldre, kan man si noe om tilknytningen dem i mellom. Dersom det er usikkerhet rundt et barn, kan en observasjon av samspillet mellom barn og foreldre forsterke magesfølelsen. Samtidig kan dette samspillet være en relevant observasjon dersom det blir sendt en bekymringsmelding. Killen (2012) sier at ansatte i barnehagen ofte vet mer om tilknytningsadferd enn de er klar over, siden de observerer barn når de adskilles og gjenforenes med foreldre, og i andre situasjoner hvor barnet viser sine tilknytningsstrategier. Det bør jobbes forebyggende med samspill og tilknytning i barnehagen. Kunnskap om omsorgssvikt og tilknytning kan være relevant dersom personalet er i tvil om et barns atferd. Et barn kan vise om de har trygg eller uttrygg tilknytning til sine omsorgspersoner. Tilknytningen forandrer seg i forhold til barnets kognitive, emosjonelle og sosiale utvikling.

Personalet i barnehagen har ofte mulighet til å observere barn og foreldre sammen. Når barnet kommer om morgenen og bli hentet på ettermiddagen, kan man observere samspillet dem i mellom (Killén, 2012) I dette samspillet viser barnet hvordan de opplever å være sammen med mor eller far, og det kan fortelle mye om barnets omsorgssituasjon. Hvordan oppleves bringe- og hentesituasjoner i barnehagen? Hva uttrykker barnet? Hvordan oppleves samspillet dem i mellom? Hvordan responderer foreldre på barnets signaler? Atferden til barnet forteller oss hvordan det har blitt behandlet av sine omsorgspersoner, og hvordan de selv opplever dette. Killén beskriver tilknytningsatferd som barnas språk. Dersom de ansatte skal greie å tolke dette språket, kreves det tilstedeværelse og engasjement i hverdagen.

3.2.1 Ulike tilknytningsstiler

Barns tilknytning er en medfødt evne til å søke trygghet og overlevelse. En slik nærhet til trygge voksne er avgjørende for barns psykologiske utvikling. I tillegg til å søke trygghet, trenger barnet å utforske omgivelsene sine for å oppleve mestring. Ikke alle barn har opplevd en trygg tilknytning med sine nærmeste omsorgspersoner. For barn med utrygg tilknytning, finnes det fire former for utrygghet. Drugli (2010) har foretatt en gjennomgang av ulike former for tilknytning, og deler de inn i fire ulike tilknytningsstiler.

Barn med *trygg tilknytning* har erfart at en eller flere omsorgspersoner er tilstede, og har fått trøst og sensitiv omsorg over tid. Omsorgspersonen har fungert som en trygg base for barnet, når det har behov for trøst og støtte. Trygge barn vil utforske verden rundt seg, og har erfart at de kan oppsøke den trygge basen igjen hvis de ønsker det (Drugli, 2010).

Barn med *utrygg unnvikende tilknytning* har lært at de må håndtere noen vanskelige følelser selv. Når de har det vanskelig kan det være utfordrende å komme nær for å gi trøst. Disse barna har erfart at omsorgspersonen ikke liker den nærheten barnet søker etter, derfor får de opplevelsen av å må klare seg selv. I situasjoner med atskillelse eller gjenforening med foreldre, kan disse barna vise få reaksjoner.

Barn med *utrygg ambivalent tilknytning* har opplevd foreldre som er uforutsigbar i hvordan barnet møtes. Barnet vet aldri hva det kan forvente, og den voksne veksler mellom ulike reaksjoner fra gang til gang. Dette kan føre til at barnet ved gjenforening eller atskillelse kan klemme og slå, som en reaksjon på dette møtet.

Barn med *desorganisert tilknytning* har vansker med å mestre utfordringer, og har store vansker med å regulere følelser og atferd. De kan gi inntrykk av å være redde, skremte og aggressive,

og dette påvirker evnen til å få et godt samspill med jevnaldrende barn og voksne. De kan vise en kontrollerende atferd mellom 3-6 år, og blir flinke til å tilpasse seg forventninger fra andre. Dette er den mest alvorlige formen for tilknytningsskade, og disse barna trenger å bli sett og få hjelp (Nordhaug, 2018). De desorganiserte barna kan fremstå som forvirret og skremt, og være vanskelig å forstå. Noen av disse barna kan være utsatt for omsorgssvikt, men atferden kan også bli fremtredende ved annen tap eller sorg i livet.

I en barnegruppe finnes det barn med ulike behov for hjelp og støtte. Noen kan trenge ekstra hjelp i en periode, mens andre har behov for spesialpedagogisk hjelp over en lengre periode. Det kan være vanskelig å få øye på de barna som strever, siden behov kan henge sammen med oppvekstvilkår, og det er ikke alltid like synlig i barnehagen. Det kan være vanskelig å fange opp barn som har vært utsatt for overgrep, siden barn er ulike og derfor vil reagere på ulike måter (Estrup Eriksen et al., 2012). Hvordan barnet oppfører seg, kan tolkes som en naturlig del av barnets utvikling. Det er ikke bestandig at barnet har ytre skader som følge av vold og overgrep, men barnet kan bære på mye vondt inni seg. Barn lærer seg ulike strategier for å ha det best mulig sammen med foreldrene sine. Samtidig er de veldig lojale, og gir ikke så mye informasjon om hva som skjer hjemme (Killén, 2012). Dette viser hvor viktig det er at ansatte i barnehagen har nok kunnskap om vold og omsorgssvikt, slik at de kan ha denne kunnskapen med seg i de daglige møtene med barn og foreldre.

Ofte kan man lure på hvorfor et barn oppfører seg som det gjør. Mange barn har følelser de ikke mestrer å uttrykke. Personalet i barnehagen kan hjelpe barn med dette, ved å forstå og akseptere disse følelsene. Noen ganger ønsker voksne å beskytte barn og unngår å snakke om vanskelige og «tabubelagte» tema. Ved å snakke om følelser kan barn få mulighet til å åpne seg og sette ord på det som er vanskelig, og som de skjuler for andre (Killén, 2012).

3.3 Konsekvenser av vold og omsorgssvikt

For noen barn leger ikke tiden alle sår. Forskning viser at omsorgssvikt påvirker både psykisk og fysisk helse i voksenlivet, og risiko for nye hendelser er til stede. For små barn som lever med frykt over lang tid, vil det bli en del av barnets personlighet. Når et barn mangler voksne som fungerer som en beskyttelse for dem, blir kroppen aktivert med et kraftig nivå av stress over tid, som kan bli sett på som «giftig» stress for et lite barn. Et slikt stress vil påvirke utviklingen av hjernen og andre deler av kroppen, som igjen påvirker barnets læring og atferd i

en negativ retning. Senere i livet kan skadene av et slikt stress føre til fysisk og psykisk sykdom (Shonkoff et al., 2012).

Barn som har vært utsatt for vold kan ta med seg problemene inn i voksenlivet. Barn som har vært utsatt for traumer og opplever en traumatisk hendelse senere i livet, kan bli utsatt for retraumatisering. For å få slutt på en slik negativ spiral, er det viktig at disse barna får hjelp tidlig (Thoresen og Myhre, 2016 kap i bok). Herrenkohl (2012) undersøkte om barn som var utsatt for misbruk og omsorgssvikt, også hadde problemer senere i livet. De så på sammenhengen mellom misbrukte barn og en kontrollgruppe, og problemer relatert til rus, psykisk og fysisk helse. Når det gjelder rus fant de en sammenheng med økt alkohol og rusmiddelbruk. Informantene sin helse hadde flere symptomer på angst, depresjon, smerter i kroppen og generelt dårligere fysisk helse sammenlignet med kontrollgruppen.

3.4 Barn og traumer

Begrepet traume kan forstås som en psykisk påkjenning, som oppstår når barnet er utsatt for overgrep. Dersom et lite barn opplever et traume, kan ikke barnet kontrollere denne hendelsen selv. For noen barn kan et traume dukke opp brått og uventet, mens noen havner i en situasjon hvor hendelsene gjentar seg (Dyregrov, 2010). Et barn vil finne ulike måter å håndtere den situasjonen de befinner seg i. Det er viktig å ta hensyn til at ikke alle barn følger et typisk reaksjonsmønster dersom de opplever noe. Det avhenger blant annet av alder, omfanget av traumet og barnets omsorgssituasjon. Det finnes barn som ikke ser ut til å være påvirket av det de har opplevd. Hvordan disse barna blir møtt avhengig av voksne som er i stand til å tolke andre signaler de sender ut, og finne ut hva disse signalene kan bety (Killén, 2012).

Hendelser kan oppleves å være så vanskelige og overveldende, at barnet må finne måter å beskytte seg selv mot alt det vonde som skjer. Gjennom dissosiering skiller barnet mellom det de føler, gjør og tenker (Dyregrov, 2010). Barnet går inn i en slags transe, hvor de ikke nødvendigvis husker det som har skjedd. Andre kan prøve å late som om de har det bra, både i forhold til foreldrene sine og andre. De kan vise selvstendighet og evner som ikke er forventet i deres alder, mens andre kan innta en mer passiv og tilbaketrukket rolle. Andre barn kan oppleve angst, utagerende og aggressiv atferd. Disse barna opplever verden rundt seg som en farlig plass, og vil derfor beskytte seg mot de farer som kan dukke opp. Den aggressive atferden kan bidra til å stenge ut det vonde, og den trenger nødvendigvis ikke å skje i en spesiell situasjon (Killén, 2012), (Dyregrov, 2010).

3.5 Å snakke med barn om det som er vanskelig

Barn ønsker å finne noen å betro seg til, men da trenger de trygge personer og situasjoner for å åpne seg. Noen kan holde på en hemmelighet lenge uten å fortelle noe som kan virke bekymringsfullt. Å snakke med barn om vanskelige tema kan være en utfordring, hvor det er mye den voksne må ta hensyn til. Barn som blir møtt av forståelsesfulle voksne som tør å lytte, kan finne mot til å åpne seg og fortelle om sine opplevelser (Gamst, 2017). Dersom vi presser et lite barn til å fortelle om det vonde, kan barnet velge å holde det for seg selv (Killén, 2004).

Det har vært et stort fokus på viktigheten av å kommunisere med barn, og at de skal få fortelle om sine egne erfaringer. Barn blir ikke nødvendigvis spurt direkte, men de voksne observerer, tester og prater med barnets omsorgspersoner. Våger vi som jobber med barn å snakke med dem om vanskelige tema? Claussen (2010) stiller spørsmålet om vi voksne beskytter oss selv ved å ikke spørre barna? Barnehagen er et sted hvor kommunikasjon er tilstede gjennom store deler av dagen. Barn som opplever å bli tatt på alvor kan ha større muligheter til å fortelle noe som oppleves vanskelig.

Som nevnt tidligere er det viktig å spørre barnet, slik at det har en mulighet til å åpne seg opp. Det som dessverre ofte skjer, er at den voksne unngår å snakke om vanskelige tema. Barn som er utsatt for omsorgssvikt, får ofte en negativ atferd som ikke blir godt likt. Verken av barn eller voksne. Da kan det oppstå en situasjon hvor vi heller synes synd på foreldrene som har et så utfordrende og vanskelig barn, i stedet for å se barnet som har det vanskelig. Atferd forårsaket av omsorgssvikt kan også bli skjult bak en diagnose (Nordhaug, 2018).

En metode som kan være nyttig i samtaler med barn, er den *Dialogiske Samtalemodellen*. Denne samtalen skal gjøre det enklere for utsatte barn å bli forstått, og er basert på de utfordringene barn møter når de skal fortelle om vonde og traumatiske hendelser. Barnet får en mulighet til å fortelle fritt om hva de har opplevd, hvor den voksne støtter barnet underveis. Denne metoden er det mulig å bruke på alle arenaer hvor barn oppholder seg, men det er viktig å tilpasse samtalen i forhold til barnet og situasjonen. Det som gjør denne metoden allsidig, er at barn skal få hjelp til å sette ord på følelser og opplevelser ut i fra barnets egne tanker og perspektiv. I barnehagen kan en slik samtale være hjelpsom for et barn som har opplevd noe vondt. I stedet for at barnet må vente for å få hjelp av et støtteapparat, kan barnet sette i gang noe positivt gjennom en samtale. I barnehagen kan det være behov for undersøkende og spontane samtaler med barn. I den undersøkende samtalen må man prøve å forstå barnets situasjon dersom det er bekymring rundt barnet. Barnehagen er en arena hvor det kan dukke

opp informasjon i forskjellige situasjoner. Den voksne må være oppmerksom på hva barnet prøver å fortelle, gjennom anerkjennelse, lytting og observasjon av barnets signaler. (Gamst, 2017). Barnehager har tilgang på ulike hjelpemidler for å snakke med barn om slike tema. Flere har lansert nettsider som barnehage og skole kan bruke for at barn kan få undervisning om vold og overgrep. Slik informasjon kan hjelpe barn med å forstå at vold og overgrep ikke er greit, og de har mulighet til å be om hjelp dersom de trenger det. Den forståelsen av at det er greit å si fra, har vist seg å ha stor betydning for barn.

3.6 Små barn som informanter

Det har vært snakk om et paradigmeskifte når det gjelder synet på barn. Et paradigme innebærer blant annet noen grunnleggende antakelser om virkeligheten og vitenskapen, som i dette tilfellet kan sies å være synet på barn og barndom (Langergaard et.al 2011). Synet på barn vil påvirke hvordan en ser på barnets kompetanse i daglige gjøremål. Menneskesynet vårt ligger bak våre handlinger, og blir synlige gjennom de valgene vi tar og hvordan vi handler i ulike situasjoner. Når et barn blir sett på som subjekt, blir barnets egne opplevelser og rettigheter anerkjent i forhold til hvordan barnet selv opplever verden. Dersom en møter et barn som objekt, er ikke synet at barnet har integritet og egne meninger. Ofte har voksne jobbet i flere år i barnehagen og skaffet seg mye verdifull erfaring. Siden synet på barn har forandret seg de siste tiårene, er det viktig at de ansatte oppdaterer seg på forskning om blant annet det kompetente barnet. Egne holdninger og refleksjoner rundt dette kan være positivt for å tilegne seg ny kunnskap og tanker om egen holdning til barn. I Rammeplanen for barnehager står det at de voksne skal ta for seg sitt eget etiske ståsted, på grunn av at handlinger og holdninger kommer til syne i praksis. Når voksne deltar i samvær med barn blir holdningen tydelig. Det kan være forskjeller på det menneskesynet den voksne gir uttrykk for å ha, i forhold til hva en viser sammen med barn (Tholin, 2008).

Det har vært usikkerhet rundt hva vi kan snakke med barn om. Og hvordan skal en gå frem? Barnet vet mest om sin egen situasjon, derfor bør de bli hørt i bekymrings- og undersøkelsesprosessen (Killen, 2004). Nordhaug (2018) nevner flere grunner til at barn ikke forteller om den situasjonen de befinner seg i. For mange blir situasjonen med omsorgssvikt normal, siden det er det livet de kjenner til. Små barn har ingen forutsetning for å lære seg konseptet om vold, omsorgssvikt og seksuelle overgrep. Barnet kan likevel komme med små setninger hvor de assosierer opplevelser med noe som er kjent for dem, slik som «*Pappaen min er sterkere enn pappaen din. Han er så sterk at han banker mamma til hun blør*». Også andre

utsagn som barnet assosierer med noe kjent, slik som; «*Det kom yoghurt ut av tissen til pappa*». Barn forstår også raskt hva som er greit å snakke om å ikke, og de kan bli redde for konsekvensene av å fortelle noe. De kan bli truet til taushet av overgriperen, og da kan frykten for å fortelle bli for stor for barnet. Dette kan være direkte trusler som; «Hvis du forteller dette til noen, kommer jeg i fengsel og du kan ikke være sammen med mammaen din».

3.7 Foreldresamarbeid i barnehagen

Rammeplan for barnehager (2017) sier at foreldre og barnehage jevnlig skal utveksle oversvasjoner og vurderinger om barnet. Det kan være barnets trivsel, helse, erfaringer, utvikling og læring. Nedenfor vil det redegjøres for hvordan foreldresamarbeid påvirker bekymring for barnets omsorgssituasjon, og hva de ansatte velger å gjøre med bekymringen.

Killen (2012) understreker at det er en stor utfordring å være foreldre i dag. Det er blitt flere krav, hvor utviklingen i samfunnet og arbeidslivet påvirker stressnivået i mange familier. Flere aktiviteter utenfor hjemmet og materielle goder erstatter mye av det som er viktig for små barn, slik som barns behov for å bli sett og forstått, opplevelse av nærhet og stimuli på egne premisser. I tillegg til dette har kravene til barnehagen også blitt større. Omsorgsansvaret er blitt større, og personalet regnes som viktige omsorgspersoner for barna.

Foreldresamarbeidet er sentralt i forhold til oppfølging av barn som vekker bekymring. Det er foreldre som i de aller fleste tilfeller kjenner barnet sitt best, og det blir naturlig å ta opp eventuelle bekymringer i en samtale. Samarbeidet skal sikre at barnet får gode utviklingsmuligheter, og at oppfølgingen av barnet skjer på en god måte. I de fleste tilfeller møtes personalet og ansatte daglig, og det er gode muligheter for kommunikasjon mellom barnets hjem og barnehagen. Ved foreldresamtaler kan foreldre få muligheten til å fortelle hvordan de selv opplever barnets atferd og behov. Alle foreldre har behov for støtte for å være gode omsorgspersoner. Nordhaug (2018) nevner eksempel på slik støtte som naboer, nettverk, familie, venner, barnehage og skole. Hvis foreldre har lite støtte rundt seg, er barna mer overlatt til foreldrene sine og kvaliteten på omsorgen. I barnehagen er det viktig å oppnå tillit tidlig, slik at det blir en god start på samarbeidet. (Thoresen, 2017)

3.7.1 Utfordringer med å dele en bekymring med foreldre

I noen tilfeller kan det være nødvendig å dele en bekymring med foreldrene. Da kan barnehagelæreren havne i en dobbeltrolle, som kan oppleves som vanskelig å forholde seg til. Barnehagelæreren skal være støttende og omsorgsfull, men har samtidig makt og kontroll til å

kontakte andre instanser dersom det er nødvendig (Estrup Eriksen et al., 2012). Foreldrene kan selv være i en sårbar og vanskelig situasjon, samtidig som det er bekymring for barnet. Foreldre kan ha med seg egne traumatiske opplevelser, som gjør det vanskelig for dem å tilby barnet sitt den tryggheten, oppmerksomheten og den følelsesmessige tilgjengeligheten det trenger (Broberg et al., 2014).

Gråsone- saker kan gjøre det vanskelig for personalet i barnehagen. I slike bekymringer er tegnene på omsorgssvikt uklare, men barn eller foreldre gir noen signaler på at noe ikke stemmer (Lehn, 2009). Dersom bekymringen dreier seg om alvorlige fysiske overgrep eller seksuelle overgrep, skal det ikke taes opp med foreldrene. Er man derimot bekymret for andre forhold rundt barnet, bør en slik bekymring bli tatt opp så tidlig som mulig, slik at foreldrene får mulighet til å snakke om situasjonen. Dersom en bekymring blir tatt opp, må personalet være foreberedt på ulike reaksjoner fra foreldrene. Det kan være benekting, aggressivitet, unngåelse av problemet, og velger å holde barnet mer hjemme. (Killen, 2012).

Bratterud & Emilsen (2011) gjennomførte et prosjekt som dreide seg om barn sin rett til beskyttelse, og hvordan de ansatte i barnehagen beskytter barn mot vold og overgrep. De oppdaget at 60% hadde vært bekymret for omsorgssituasjonen til et barn. Det var bekymring for foreldre med psykiske problemer, barn som er vitne til vold, utsatt for fysisk og psykisk vold, og barn som offer for seksuelle overgrep. Innenfor dette området, følte 75% at de ikke har nok kompetanse. Det var mangel på kompetanse om lover og regler, kommunikasjon med foreldre om bekymringen for barnet, og hvordan man bør gå frem i forhold til en bekymringsmelding. I noen tilfeller er det vanskelig å vurdere hva den dårlige magefølelsen handler om, og ta steget mot å sende en bekymringsmelding eller ikke. I studien nevnt ovenfor ble det funnet ulike årsaker til at det steget var vanskelig å ta. Noen fryktet at de tok feil, om alvorlighetsgraden i bekymringen, og om det ville skape kaos i familien. Andre nevnte frykten for å konfrontere foreldre, og at det var mer krevende å mistenke ressurssterke foreldre i forhold til ressursvake.

3.7.2 Overlevelsesstrategier

Killen (2012) nevner noen overlevelsesstrategier i møtet med barn, voksne og omsorgssvikt som er gjeldene i barnehagen. Det å skulle gripe inn i noe som kan få store konsekvenser for barn og foreldre, vekker ofte store følelser hos de som jobber med mennesker. Samtidig kan det

dukke opp minner fra vår egen barndom, egen foreldrerolle og egne barn som kan skape uro i oss. I møte med omsorgssvikt unngår vi ofte å ta det innover oss, og derfor benekter vi det som skjer. Strategiene beskrevet nedenfor preger våre holdninger, vurderinger og handlinger på en irrasjonell måte.

En overlevelsesstrategi kan være *overidentifisering*. Da danner vi oss et bilde av foreldrene som ikke nødvendigvis stemmer med hvordan de er, og hvordan de har det i livet. I noen situasjoner kan vi overvurdere foreldrene sin omsorgsevne, og vi fortrenger deres dårlige sider. I barnehagen kan dette føre til at personalet unngår å ta opp en bekymring med foreldrene og barnevernet.

Bagatellisering av problemet kan oppstå dersom noen ikke innser at barnet befinner seg i en farlig situasjon. Vi kan ha vanskeligheter med å se hvordan foreldre er, og vi kan ha behov for å beskytte oss selv istedet for å tenke på barnets smerte og hva det kan oppleve.

Drømmeløsning kan oppstå dersom de rundt barnet ikke forstår alvoret i situasjonen. Det kan legges planer som ikke dekker barnets behov og som ikke dreier seg om omsorgssviktsituasjonen.

Problemforflytning skjer dersom barnets problem blir sett på som et pedagogisk problem. Vi føler da at vi har gjort noe for et barn, mens vi egentlig ikke hjelper barnet på sikt.

Ved *distansering og ansvarsfraskrivelse*, kan vi få et behov for å trekke oss tilbake fra en ubehagelig situasjon. I barnehagen kan det dreie seg om en krevende foreldresamtale, hvor noen kan bli lettet over at foreldrene ikke møter opp. Personalet i barnehagen kan også føle at det er utenfor deres ansvarsområde å vurdere omsorgssituasjonen til et barn.

Det er liten tvil om barnehagen sin gode posisjon i forhold til å oppdage omsorgssvikt. Samtidig er det mye som kan påvirke de ansatte i barnehagen i forkant av en eventuell bekymringssmelding. Burde barnehagen oppdage alle barn som har det vanskelig hjemme, når de treffer de fleste barn opp mot fem dager i uken over flere år? En skulle jo tro det, ut i fra all den tiden som tilbringes med barna. Men sann er det ikke, for det er dessverre ikke så enkelt. Det er komplekst og ofte flere faktorer å forholde seg til vedrørende barnets situasjon. Dette viser Kari Killen sin beskrivelse av voksnes overlevelsesstrategier i møte med vold og omsorgssvikt. Barnets atferd må også forstås, og ofte er det vanskelig å forstå hva som er normalatferd og ikke.

I tillegg kommer foreldresamarbeidet som byr på nye utfordringer. Barnehagen kommer tett på foreldre, som kan gjøre det ubehagelig å skulle mistenke noen for omsorgssvikt. Det varierer hvordan kommunikasjonen og samarbeidet med foreldre fungerer. Hos noen fungerer det bra, mens andre kan være mer passive og vise liten interesse for samarbeid. Kan vi anta at det er en større utfordring å mistenke noe dersom foreldresamarbeidet fungerer bra? Ingen barn og foreldre er like, derfor vil det aldri finnes en fremgangsmåte som fungerer for alle. Det vil alltid være noen utfordringer knyttet til å forstå at barn kan være utsatt for vold og omsorgssvikt. Dette viser Killen (2012) ved å understreke at barnehagelæreren som ser barna hver dag, har mange og store utfordringer. For å se og forstå barn, er det viktig at personalet har et felles forståelsesgrunnlag. I tillegg er personalet avhengig av en god ledelse som legger til rette for blant annet kompetanseheving. Det at ansatte i barnehagen er mye sammen med barna, brukes ofte for å beskrive vår gode mulighet til å fange opp. Det er også viktig å huske på hvor mye som kan påvirke i en slik situasjon, og at det sjelden er bare en årsak til at voksne ikke fanger opp barns signaler. Barnehagelærerne har også ulike verdier, holdninger og kompetanse, som kan påvirke hvordan barnet blir sett og får hjelp.

4.0 Metode

Kvalitativ forskning ønsker å oppnå en forståelse av sosiale fenomener. Forskeren tolker og analyserer, og det gjør at vi kan fordype oss i de fenomenene vi studerer. Analyse og tolkning henger sammen, og er noe forskeren har fokus på under hele arbeidet. For å forstå det fenomenet vi studerer, er fortolkningen viktig innenfor kvalitative metoder. Gjennom intervju kommer forsker og informant nær hverandre, og dette kan skape noen etiske utfordringer. Det er viktig at forskeren tar hensyn til etiske dilemmaer som kan oppstå underveis (Thagaard, 2009). Kvalitative studier er knyttet til hermeneutikk og fenomenologi, som danner grunnlaget for den forståelsen forskeren har underveis i prosjektet.

4.1 Hermeneutikk

Hermeneutikken handler om hvordan vi forstår virkeligheten, gjennom vår egen fortolkning av den. Fenomener kan tolkes på flere nivåer, og derfor finnes det ikke en egentlig sannhet. Opprinnelig var hermeneutikken knyttet til å fortolke tekster hvor målet var å oppnå en forståelse av meningen i teksten (Thagaard, 2009).

Den hermeneutiske sirkel er basert på forskeren sin forståelseshorison, og den bestemmer hva vi kan spørre om og hvilke tanker vi kan gjøre oss. Vi har alle med oss ulike erfaringer som er plassert i en spesiell sammenheng, og dette har betydning for hvordan vi oppfatter det rundt oss (Langergaard, Rasmussen og Sørensen, 2006).

4.2 Forforståelse

4.2.1 Nærhet og distanse

I noen tilfeller kan forskeren ha erfaring innenfor det miljøet som studeres, som kan gi et godt grunnlag for å forståelse. På en annen side kan forskerens egne erfaringer bidra til å overse noe viktig, men som ikke stemmer overens med egne erfaringer. Selv om forskeren har kjennskap til miljøet, betyr ikke det at forskningen har en større grad av validitet (Thagaard, 2009). Jeg kjente meg igjen i flere av situasjonene som ble beskrevet under intervjuene. Siden jeg kunne forstå informantenes situasjon, var det enklere å stille oppfølgingsspørsmål underveis.

Forskeren må prøve å unngå at egne verdier preger intervjuet. Her ser jeg i ettertid at det var en utfordrende balanse. Siden jeg er så engasjert i dette temaet fra før, kan jeg ha delt noen av mine egne tanker og erfaringer underveis som jeg kunne holdt for meg selv. Samtidig tror jeg det kan være positivt, dersom informantene følte det er flere som kan kjenne seg igjen i deres

situasjon. Jeg opplevde at min egen erfaring fra barnehage bidro til å opprettholde en god flyt og ro underintervjuene.

I et intervju er det alltid en mulighet for at informantene forteller det de tror forskeren vil høre (Thagaard, 2009). Hvilken betydning jeg hadde for svarene som ble gitt, er vanskelig å si noe om. Jeg håper det var positivt for informantene at jeg før hvert intervju, snakket om at dette temaet er komplekst, og at fokuset ikke er på riktige og gale svar. Jeg fokuserte på deres opplevelser og tanker rundt temaet.

4.3 Fenomenologi

Da fenomenologien ble grunnlagt som filosofi av Edmund Husserl rundt år 1900, var han opptatt av bevissthet og forståelse. Senere ble den opptatt av menneskets livsverden, kroppen og menneskers handlinger. Fenomenologien er opptatt av enkeltpersoners forståelse av egne erfaringer. Det som er viktig er hvordan informanten opplever sin verden, og disse erfaringene må forskeren være åpen for (Kvale og Brinkmann, 2012)

Ved å intervjuer barnehagelærere fikk jeg mulighet til å snakke med de som treffer barna daglig, og høre deres tanker og opplevelser. Et utgangspunkt for forskningen kan være forskerens egne erfaringer (Thagaard, 2009). Jeg hadde kjent på usikkerhet rundt dette temaet selv som nyutdannet og ønsket å undersøke dette nærmere.

4.4 Etikk

Den voksne i barnehagen har et etisk ansvar ved å behandle barn som fullverdige medmennesker. Studier viser at vi har ulike oppfatninger om hva som er rett og galt, og at dette varierer fra menneske til menneske. Innenfor ulike fagfelt som for eksempel barnehagen, får etikken praktisk betydning. I løpet av dagen er en i ulike situasjoner hvor en må handle ovenfor barnet. Hvordan en da velger å handle vil berøre barnet, og det vil ha stor betydning for praksis (Vaags, 2004). Det skjer mye menneskelig samhandling i barnehagen, og dette medfører forskjellige etiske valg og verdier. Det er viktig å tenke over denne kompetansen, og være bevisst i forhold til å utvikle den. Det kan ofte være situasjoner hvor en trenger å tenke og handle raskt, hvor det ikke er nok tid til å reflektere over en handling der og da (Tholin, 2008). Barn er ofte i situasjoner hvor de voksne tar et valg, blant annet på grunn av at de selv ikke er i stand til å ta dem, men samtidig har vi et etisk ansvar når det gjelder barns påvirkning av de valgene vi tar. Den som arbeider i barnehage trenger kunnskap innenfor ulike områder. Det daglige arbeidet er variert og kan være krevende. Ofte står man ovenfor dilemmaer, og må

foreta valg i samarbeid med andre. Et slikt samarbeid krever kompetanse i blant annet samhandling, kommunikasjon, holdninger og verdier (Madland, 2013).

Som voksen befinner man seg i en maktposisjon ovenfor barnet. En makt til å mene og uttrykke det vi mener er barnets beste. Uttrykket barnets beste blir brukt av fagpersoner i ulike saker som omhandler barn. Men kan begrepet være preget av synsing? For å si at noe er til barnets beste, må man ha gjort et grundig arbeid for barnet. Noen ganger kan man i god tro bruke dette begrepet, hvor det viser seg i ettertid at det slett ikke var til barnets beste. Hensynet til barnets beste kan være utfordrende å forholde seg til i praksis. Brottveit (2013) beskriver begrepet barnets beste som et vidt og komplekst begrep, som kan tolkes og tilnærmes på ulike måter. Ved å involvere og snakke med barn, er det større mulighet for å ivareta barnets behov. Barn forteller mye, og barnet må få føle at det blir tatt på alvor. Dersom barn velger å fortelle vonde hemmeligheter i barnehagen, har den voksne mye makt i forhold til hva som blir gjort videre. Kanskje tenker den voksne at barn har god fantasi, og derfor forteller mye som ikke er sant? Det kan bli vanskelig for barnet å dele hemmeligheter dersom det føler at ingen tar det som blir sagt på alvor. Den voksne kan også velge å gå videre med det som blir sagt, som kan føre til at barnet får mulighet til oppfølging og hjelp.

Etikk mellom voksne og barn har forandret seg. Selv om samfunnet er blitt mer oppmerksom på overgrep og omsorgsvikt mot barn, vet vi ikke om det har endret voksnes atferd ovenfor barn. Nærhetsetikken er basert på menneskets eksistens i samfunnet, og at vi befinner oss i et fellesskap vi alle er en del av. Vi er alle sammen avhengige av hverandre, og fokuserer ikke på klare regler for hva som er rett og galt. Det handler om enkeltmenneskets verdi, og hvordan et menneske skal handle ovenfor et annet. Løgstrup har fokusert på noen fenomener som er viktige for det sosiale liv. Noen av disse fenomenene er barmhjertighet, åpenhet, ærlighet og tillit. (Nyeng, 1999). Alle disse kan beskrive de menneskelige relasjoner som finner sted i løpet av barnehagedagen.

4.5 Innsamling av informasjon

Jeg valgte å bruke kvalitativt intervju som forskningsmetode, hvor selve intervjuet var semistrukturert. Intervjuguiden inneholdt et bestemt tema, med mine egne forslag til spørsmål. I denne undersøkelsen ønsket jeg som intervjuer å få høre barnehagelærernes egne tanker og opplevelser rundt barns signaler dersom de opplever vold og omsorgsvikt. Derfor ble det

naturlig for meg å velge en kvalitativ tilnærming som forskningsmetode. Kvale og Brinkmann (2012) bruker tolv punkter for å forstå et kvalitativt forskningsintervju ut fra et fenomenologisk perspektiv. Disse punktene ble for meg et hjelpemiddel for å forstå hva et kvalitativt intervju er, og for å gjøre meg bevisst på de ulike fasene og innholdet i et intervju.

4.5.1 Det kvalitative forskningsintervju

Intervju gir god informasjon om personers egne synspunkter og opplevelser, og forskeren oppnår kontakt med informantene. Intervjuet blir sett på som en samtale mellom informant og forsker, hvor forskeren søker informasjon rundt et tema som er bestemt på forhånd (Thagaard, 2013). Hvordan et intervju blir gjennomført avhenger av intervjueren sine egne ferdigheter og vurderinger (Kvale og Brinkmann, 2012). Det er viktig at forskeren ikke lar sine egne verdier prege intervjuet. Informanten kan bli påvirket av disse verdiene, og gi svar som han eller hun tror forskeren vil høre. I visse situasjoner kan informanten ønske å presentere seg selv på en god måte, og gi et godt inntrykk (Thagaard, 2009). I forkant av hvert intervju forklarte jeg at vold og omsorgssvikt mot barn er et vanskelig og komplekst tema, og at det ikke finnes riktige eller gale svar. Saker som omhandler barn og omsorgssvikt, inneholder ofte taushetsbelagt informasjon. Noen av barnehagelærerne tok frem noen eksempler fra situasjoner de har vært i. Her måtte jeg som forsker passe på å ikke delta for aktivt i forhold til det som ble sagt, siden jeg kunne kjenne meg igjen i noe av det.

Det kvalitative intervjuet ønsker å få innblikk i informantenes egen *livsverden*, og deres opplevelser av den. Livsverden kan forstås som den hverdagen informantene lever i til daglig. I mitt intervju fikk jeg innblikk i barnehagelærere sine tanker og erfaringer om barn som kan være utsatt for vold eller omsorgssvikt i barnehagen.

Forskeren er opptatt av *meningen* med det som sies, og måten det blir sagt på. Det kan være informantens stemmeleie, ansiktssuttrykk og kroppsspråk. Jeg prøvde å være mest mulig til stede under intervjuet, og etter hvert opplevdes det som enklere å stille noen oppfølgingsspørsmål. Selv om jeg i ettertid ser at jeg med fordel kunne stilt flere og kanskje bedre formulerte oppfølgingsspørsmål. Det er også viktig å lese mellom linjene av hva som blir sagt, og dette ble tydeligere for meg når jeg jobbet med transkribering og analyse senere i prosessen.

Det kvalitative intervjuet søker *kvalitativ* kunnskap gjennom språket, som er de ordene informanten bruker for å beskrive sin livsverden. Når jeg utarbeidet intervjuguiden og underveis

i intervjuene, opplevde jeg det som krevende å stille gode spørsmål som dekket det jeg var opptatt av. Jeg innså etter hvert at åpne spørsmål med mer konkrete underspørsmål ga meg mye interessant informasjon. I ettertid har jeg også tenkt på om jeg stilte for «snille» spørsmål. Jeg ønsket å være forståelsesfull for at dette er et krevende tema, men tenker i ettertid at jeg kunne hatt noen andre spørsmål i tillegg.

Informantene blir oppfordret gjennom intervjuet til å være *deskriptiv*, og beskrive så godt som mulig deres opplevelser, tanker og handlemåter. Jeg prøvde å få tak i hva som kan skape bekymring når det gjelder et barn, og hvordan denne bekymringen eventuelt leder frem til en handling for å hjelpe barnet. Jeg kunne utfordret barnehagelærerne litt mer på hva de tenkte kunne blitt gjort annerledes i deres hverdag, for å sette mer fokus på vold og omsorgssvikt.

Spesifisitet er et annet punkt, som handler om hvordan spesifikke situasjoner og handlinger innhentes. Barnehagelærerne fortalte om konkrete situasjoner de hadde vært i som omhandlet bekymring for barn. Jeg var ikke ute etter detaljer om hvilke situasjoner de hadde vært oppi, og hvordan det hadde gått til slutt. Men det var interessant å høre hva de gjorde i forkant av bekymringsmeldingen, og hvordan det eventuelt førte til et større fokus og mer kompetanse og trygghet på området.

Bevisst naivitet utfordrer forskeren til å være åpen for noe nytt og uventet under intervjuene. Etter hvert intervju satt jeg igjen med nye tanker om temaet mitt, og informantene hjalp meg til å tenke annerledes i forhold til enkelte tema. Jeg ble selv utfordret til å tenke annerledes, og nye tanker og ideer dukket opp. Jeg tror nok jeg som forsker holdt meg i stor grad til de utformede spørsmålene mine, på grunn av at det opplevdes som trygt siden de var utformet og planlagt på forhånd. Men her hadde nok også min rolle som uerfaren forsker en rolle.

Intervjuet bør ikke ha en stram struktur, men være *fokusert* på å stille åpne spørsmål. Disse åpne spørsmålene hjelper forskeren å få frem det som er viktig for undersøkelsen. En nærmere beskrivelse av dette punktet kommer senere i avsnittet om min intervjuguide.

Noen ganger kan informantens svar være preget av *flertydighet*, siden et utsagn kan tolkes på flere måter. Forskeren skal ha et fokus på årsaken til at informanten kommer med motstridende svar. Kan det skyldes kommunikasjonsvansker underveis i intervjuet eller kan det være et uttrykk for noe i den informantens livssituasjon? Informantene var alle enige i barnehagen sitt viktige ansvar når det gjelder barn og omsorgssvikt, men samtidig var det en forskjell på hvordan vi tar hensyn til dette arbeidet i praksis.

Underveis i intervjuet kan informanten oppleve nye sider ved temaet, og tilegne seg nye holdninger. Spørsmålene kan starte en refleksjon, som kan være en læringsprosess for både informanten og intervjueren. Jeg opplevde at en informant fortalte i etterkant av et intervju, at det var en god «oppfriskning» av et viktig tema. Det fikk henne til å tenke igjen, og hun reflekterte over at det alltid bør ligge i bakhodet når man jobber med små barn. Hun hadde jobbet en stund, og vold og omsorgssvikt mot barn var ikke et tema de jobbet mye med.

Det kreves *sensitivitet* fra forskeren i intervjuet, når det skal innhentes perspektiver fra andre sin livsverden. Dersom forskere med ulik bakgrunn bruker samme intervjuguide, vil forståelsen av intervjuet være annerledes på grunn av ulik forkunnskap og forforståelse.

Under intervjuet påvirker forsker og informant hverandre i en *mellommenneskelig (interpersonell) situasjon*. Kunnskapen blir skapt i dette samspillet, og her er det ulike aspekter forskeren må ta hensyn til. Forskeren må respektere informanten sine personlige grenser, og ikke stille spørsmål som kan oppleves som provoserende. I mine intervju var jeg påpasselig med å ikke stille for detaljerte og personlige spørsmål. Arbeid med barn som kan være utsatt for vold eller omsorgssvikt kan vekke mange følelser i oss, så jeg ønsket å trå forsiktig. Noen kan ha opplevd det på nært hold selv, eller kjenne noen som har vært utsatt for dette. Samtidig kunne jeg ha stilt litt flere oppfølgingsspørsmål underveis i intervjuet, for å kanskje få informantene til å gå litt mer i dybden. Jeg har lite erfaring når det gjelder intervju, så dette tror jeg også hadde innvirkning på evnen til å stille gode oppfølgingsspørsmål.

Et intervju kan være en *positiv opplevelse* for informanten. Det kan oppleves som fint å få dele sine tanker og erfaringer med andre, og samtidig oppnå en ny innsikt om temaet. Jeg opplevde at alle var engasjerte i tema og opplevde det som greit å prate om. Når jeg spurte informantene et siste spørsmål om de hadde noe de ønsket å tilføye, var det flere som nevnte at egentlig blir man aldri helt ferdig med et slikt tema.

4.5.2 Intervjuguide

Jeg valgte å utforme spørsmålene på forhånd, men hadde rom for at informantene kunne ta opp noe som ikke var planlagt. Jeg prøvde å ha et fokus på en god samtale underveis i intervjuet. Jeg ønsket å lytte til informantene, og gi dem en følelse av at det de forteller er viktig. Thagaard (2009) sier noe om et viktig mål under et intervju. For at forskeren skal få den informasjonen om temaene som ønskes, må det skapes en god atmosfære. Fokus på trygghet, tillit og støtte kan bidra til at informanten vil fortelle. Siden dette temaet er preget av alvor, prøvde jeg

samtidig å ha fokus på en lett stemning underveis i intervjuet. Dette opplevde jeg ble enklere etter hvert intervju og mer erfaring med intervjusituasjonen. Trening er ofte nødvendig for å bli en god intervjuer, som kan sees på som en blanding mellom kunnskap, ferdigheter og skjønn (Kvale og Brinkmann, 2012). I ettertid kunne jeg ønsket at jeg hadde stilt noen flere konkrete spørsmål om temaet, siden jeg så i ettertid at noen av spørsmålene ble veldig åpne. Jeg var fornøyd med intervjuguiden før jeg dro ut i barnehagene, men ser at jeg kunne tenkt mer gjennom hva jeg ønsket med forskningen min. Dette er nok en del av det å være en uerfaren forsker, derfor ser jeg på det som god læring å ta med seg videre.

4.5.3 Informantutvalg

I forkant av intervjuene sendte jeg ut et informasjonsskriv og samtykkeskjema, hvor tema og hensikten med oppgaven ble forklart. Slik ble de forberedt på tema før intervjuet. Jeg kjenner flere som jobber i barnehage, og jeg valgte å få hjelp av noen til å skaffe en informant fra deres barnehage. Jeg sendte også ut e post til styrere i ulike barnehager i Trondheim. Det viste seg å ikke være veldig effektivt å kontakte styrere på denne måten, og det var mange som ikke kunne sette av tid til dette i sin personalgruppe. Jeg ønsket ikke å ha kjennskap til informantene fra tidligere, siden det kunne påvirke måten vi forholdt oss til hverandre under intervjuene. Informantene ble forklart at opplysningene deres blir behandlet konfidensielt, og at deres identitet er skjult i oppgaven. Dette stiller krav til hvordan forskeren håndterer opplysningene fra informanten. (Thagaard, 2009).

Jeg gjennomførte 5 intervju til sammen, hvor ett av disse intervjuene hadde to barnehagelærere fra samme barnehage tilstede. De henvendte seg til meg og spurte om det var greit, og dette så jeg bare som en fordel. De jobbet på samme avdeling, og diskuterte spørsmålene litt frem og tilbake mellom seg. I ettertid ser jeg at et gruppeintervju i en barnehage hadde vært interessant i forhold til mitt tema. Når jeg henvendte meg til barnehagene ønsket jeg å snakke med pedagoger som har jobbet minst to år i barnehage. Flere av spørsmålene i intervjuguiden var knyttet opp mot erfaring med barn som vekker bekymring, og jeg ønsket derfor å unngå nyutdannede pedagoger. Informantene hadde alle erfaring med barn som vekker bekymring, og arbeidserfaringen innenfor barnehage var mellom tre og tyve år. Jeg tror det kunne vært interessant å intervju nyutdannede også. Kanskje hadde dette gitt et annet innblikk i problematikken, og jeg kunne da fått mer informasjon om hvilke inntrykk de sitter igjen med etter utdanningen sin. I ettertid ser jeg at jeg kunne hatt flere intervju, for å få et enda bredere innblikk i problematikken. Kanskje kunne det vært interessant å hatt gruppeintervju, for jeg så

en fordel når jeg intervjuet to barnehagelærere samtidig. Det ble enklere å følge opp med eksempel og historier ut i fra hva den andre fortalte, og jeg opplevde at de klarte å reflektere mye rundt temaet sammen.

Under intervjuene satt vi sammen på et disponibelt rom i barnehagen. Jeg lærte mye underveis i intervjuprosessen. Informantene kom med interessante tanker og opplevelser, som satte i gang tankeprosessen min underveis. Etter en stund ble det enklere å stille gode oppfølgingsspørsmål, og jeg kunne notere ned nye innfallsvinkler til oppgaven i ettertid. Jeg prøvde forøvrig å ikke notere for mye, siden jeg brukte båndopptaker som hjelpemiddel. Jeg ønsket å være mest mulig til stede under intervjuet, slik at jeg kunne stille oppfølgingsspørsmål. Jeg noterte ned tankene mine etter hvert intervju, slik at jeg kunne ta med meg erfaringene videre. Dersom man noterer for mye underveis i et intervju, kan dette bidra til å redusere kontakten mellom intervjuer og informant. Det kan også bli mer krevende å gi informanten respons på det som blir formidlet og lese kroppslige signaler (Thagaard, 2009).

4.5.4 Transkribering av intervjuene

Når intervjuene blir skrevet ned og strukturert til analyse, blir det enklere å skaffe seg oversikt over materialet. Intervjuet blir da bedre egnet for analyse (Kvale og Brinkmann, 2012). Jeg skrev ned intervjuet mest mulig nøyaktig, og valgte å skrive bokmål. Jeg prøvde å transkribere hvert intervju så raskt som mulig etter det var gjennomført. Det var en tidkrevende prosess, men samtidig lærerikt. Lydopptakeren gjorde det mulig å gå tilbake å lytte på blant annet informantens tonefall. En fordel med å transkribere selv, er muligheten til å lære mer om seg selv som intervjuer. Intervjuene ble overført direkte til en datamaskin, og startet arbeidet med analysen etter at transkriberingen var gjennomført. Kvale og Brinkmann (2012) nevner at det er noen etiske spørsmål å ta hensyn til i transkriberingen. I mine intervju gjenga barnehagelærerne tidligere erfaringer med omsorgssvikt og bekymringsmeldinger som ble sendt til barnevernet. Konfidensialiteten til barnehagelærerne var viktig for meg å ta vare på, og unngå detaljerte opplysninger i analysen.

4.5.5 Analyseprosessen

Det finnes ulike teknikker for å analysere innholdet i et intervju. Det er også mulig å kombinere ulike metoder og teknikker. Da transkriberingen av intervjuene var gjennomført, begynte jeg å skaffe meg en oversikt over informantene sin informasjon. I begynnelsen leste jeg gjennom ett og ett intervju, og jeg kategoriserte informasjonen under ulike tema. Etter hvert som jeg leste

gjennom alle intervjuene endret temaene seg underveis. Jeg brukte farger for gjøre det enklere for meg selv å samle informasjonen. Jeg endte opp med fire hovedtema til slutt, hvor en farge var knyttet opp mot foreldresamarbeid, og en annen opp mot bekymring for barn. Dette hjalp meg å gjøre det mer oversiktlig, samtidig som det var enklere å gå gjennom intervjuene mer systematisk.

Når forskeren fokuserer på arbeidet med analyse og tolkning, blir relasjonen til informanten videreført i form av tekst. Forskeren må finne en måte å ta vare på informanten sitt perspektiv gjennom analysen (Thagaard, 2009). Denne delen av oppgaven var spennende å starte med. Det var motiverende og lærerikt å se hva barnehagelærerne tenker om temaet, og se på hvordan jeg tolket svarene deres.

4.5.7 Metodiske refleksjoner

For å diskutere troverdigheten og overførbarheten av kunnskap, bruker samfunnsvitenskapen begrepene reliabilitet og validitet. Validitet og reliabilitet er noe som er gjeldende under hele forskningsprosessen.

Reliabilitet handler om hvor pålitelig forskningen er, og hvorvidt informantene vil dele den samme informasjonen med en annen forsker. (Kvale, Brinkman 2012). Kan mine resultater bli funnet ved et senere tidspunkt? Siden jeg transkriberte og analyserte materialet alene, er det alltid en mulighet for at andre ville håndtert materialet på en annen måte. Annen forskning med lignende funn øker troverdigheten til mine resultater.

Validiteten i et forskningsprosjekt, handler om hvordan vi tolker dataene, og om disse er egnet til å undersøke det vi ønsker å undersøke (Thagaard, 2009). Hvor dyktig og troverdig forskeren er påvirker validiteten, og kredibilitet baseres på intervjuerens tidligere forskning. Siden jeg ønsket å se nærmere på problematikken rundt vold og omsorgssvikt i barnehagen, følte jeg det var mest riktig for meg å prate med de ansatte. Det kvalitative forskningsintervju gir tilgang til folk sin livsverden, gjennom samtalen som er vår grunnleggende form for samspill. (Kvale og Brinkmann, 2012).

Et annet spørsmål man som forsker stiller seg, er om funnene er generaliserbare? Det er dersom kunnskapen kan overføres til andre intervjupersoner og situasjoner. Et argument i kvalitativ forskning er resultatene ikke kan generaliseres på grunn av for få intervjupersoner. Funnene i min forskning er ikke generaliserbare, men de kan likevel bidra til forståelsen med å

se barna som er utsatt for vold og omsorgssvikt. Dette kan ha stor verdi for ansatte i barnehagen som vil lære mer, og også studenter ved ulike utdanningsinstitusjoner.

5.0 Perspektiver fra praksisfeltet

Her vil jeg presentere funn fra intervjuene, ved å bruke direkte sitater og gjenfortellinger fra informantene. Dette vil jeg knytte opp mot teori, tidligere forskning og egne erfaringer fra arbeidslivet. Jeg har valgt å dele inn i fire tema som viser barnehagelærerne sine tanker og erfaringer om vold og omsorgssvikt barnehagen.

- *Hva er det som kan vekke bekymring i barnehagen?*
- *Hvordan oppleves foreldresamarbeid om barn som bekymrer?*
- *Hvilken betydning har erfaring og kompetanse i forhold til barn som bekymrer?*
- *Hvordan oppleves det å snakke med barn om vold og omsorgssvikt?*

I diskusjonen vil jeg komme med noen forslag basert på min egen erfaring som barnehagelærer og arbeidet med denne masteroppgaven. Jeg baserer dette på hva jeg tenker kan være hensiktsmessig for barns beste. Jeg har lite forutsetninger for å uttale meg om ressurser og økonomi, som eventuelt kan være til hinder for dette i praksis.

5.1 Hva er det som kan vekke bekymring i barnehagen?

5.1.1 Magefølelsen

Magefølelsen var noe som alle kjente på i ulike situasjoner. En dårlig magefølelse førte ofte til at barnet måtte observeres videre. Flere av barnehagelærerne var opptatt av å finne ut om magefølelsen var riktig ved å observere barnet videre. Det var viktig for flere å prate om det blant personalet, for da viste det seg ofte at flere opplevde lignende følelser. Flere prøvde å finne en god balanse ved å ta tak i magefølelsen å forhøre seg litt rundt. Samtidig må man unngå å bruke for lang tid på dette. Barnets atferd, kontakten mellom foreldre og barn, og om barnet forteller noe bekymringsfullt ble også sett i sammenheng med magefølelsen. Flere av barnehagelærerne nevnte hvordan magefølelsen i seg selv ikke er nok til å melde fra

En av barnehagelærerne beskrev det slik;

Magefølelsen kommer egentlig ganske raskt den. Der du tenker at.. dette her må vi følge med i allefall.. her er det noe som skurrer. Den kommer raskt.. Men du må jo finne ut om det stemmer. Og der var det riktig at vi tok tak i det, den gangen. Vi var glade for det. Den er vanskelig den der magefølelsen. For at.. er det noe hold i den liksom? Du må finne ut om holdet er der, og om den fortsetter. Så du må jo bruke tid på det, og

noen ganger kan det jo være for sent da. Innen du tar tak i den magesfølelsen som du hadde.

Backe Hanssen (2009) forklarer begrepet bekymring med å være engstelig eller uroe seg. Dette er vage begreper, men som fungerer siden det kan være vanskelig å sette ord på bekymringen for et barn. Det er også tidkrevende å kartlegge hva problemet er, og dette fører med seg noen valg de ansatte må ta forut for beslutningen om å sende inn en bekymringsmelding.

Systematisk observasjon, kartlegging, samtale med barnet og andre, utprøving av antakelser om årsaken til problemet, er noe av det som tar tid.

Det kan se ut som førskolelærerne trer inn i en rolle hvor de skal undersøke og lete etter noe som kan støtte den dårlige magesfølelsen som har oppstått. Er dette ansatte i barnehagen sin oppgave, eller overtar barnehagen deler av barnevernet sin viktige oppgave? Kanskje er det bekymringsverdig dersom de i barnehagen selv vurderer at det ikke er noe hold i magesfølelsen. I eksemplet ovenfor sier barnehagelæreren at de begynte å ta det videre til barnevernet, først når barnet begynte å fortelle om det. Hva hvis hun ikke hadde fortalt noe i den situasjonen? Det kan virke som det ble enklere når de fikk noe håndfast og et slags «bevis» å gå videre med. Barnehagen helt klart en viktig rolle med å dokumentere hendelser, snakke med foreldre, og henvise barnet til andre hjelpeinstanser. Men all den tiden som blir brukt på dette, kan samtidig forverre situasjonen til barnet om det ikke får hjelp i tide.

«Nasjonalt kunnskapscenter for traumatisk stress» holdt et kurs hvor de var tydelige på at de som jobber med barn, ikke må vente for lenge med å melde fra. Det var ikke barnehagen sin oppgave å undersøke eller vurdere barnets situasjon, men det var andre fagpersoner som tok seg av dette. Hadde ansatte en dårlig magesfølelse, måtte de stole på den og la andre få undersøke om den var riktig. Det verste som kunne skje var at vi tar feil. Samtidig så kan det oppstå et dilemma her, for noe er det naturlig å se an. Ikke alle tilfeller er klare, og noen ganger trenger man litt ekstra tid til observasjon av barnet og barnets samspill med andre. Det kan også være snakk om en nyutdannet barnehagelærer, som har lite erfaring innenfor dette feltet. Barnehagelærerne må ikke vente for lenge, men samtidig er det viktig å ta seg god tid for å dokumentere og forhøre seg med andre rundt seg. Det kan være en krevende balansegang i arbeidet med barn som bekymrer, å vite hvor raskt man bør melde fra.

Det kan være vanskelig å forklare hvorfor en magesfølelse oppstår, og samtidig forklare hvordan den oppstår. Noen ganger får vi bare en følelse av at noe ikke er som det burde være.

Mennesker har egne følelser, praksis og livserfaringer, som kan bidra til å påvirke hvordan en

magefølelse utvikler seg. Siden vi ikke vet helt hvorfor en slik følelse oppstår, kan det være vanskelig å vite hvordan vi skal forholde oss til den. Siden magesfølelsen ikke er basert på en profesjonell vurdering, kan det føre til at flere velger å ikke gjøre noe, eller at man går videre med den. En god måte å forholde seg til en dårlig magesfølelse, er å forsøke å ta den med videre opp til hodet. Da kan hodet vurdere om noe bør gjøres, og eventuelt hva som bør gjøres (Claussen, 2010).

Når barnehageansatte får en magesfølelse eller bekymring for at noe er galt, kan kompetanse og kunnskap hjelpe til å beskrive denne uroen. Det er ikke alltid at barn velger å fortelle noe, av ulike grunner. I de fleste tilfeller forteller barn lite om sin hjemmesituasjon, og utvikler strategier for å ha det best mulig sammen med foreldrene sine (Killen, 2012).

Det er aldri magesfølelsen alene som sier at nå har jeg så dårlig magesfølelse, at nå må jeg melde dem til barnevernet. Men den er med på å styre prosessen litt da. å gå å bekymre seg og snakke og snakke over lang tid, det er jo ikke noe som en ønsker. Men noen ganger så skjer det, at det går for lang tid til vi kan.. eller til vi gjør det da. Men.. Det å er jo en sånn vurdering ift.. noen definerer det som lang tid, men kanskje var det uklart for oss. Kanskje var det ikke tydelig nok.

Informantene viser en usikkerhet i forhold til hvordan magesfølelsen bør følges opp. Hva skal til for at mistanken skal bli tydelig nok? Og kan den bli tydelig nok dersom det ikke er snakk om et direkte utsagn fra barnet eller synlige merker på barnets kropp? En annen beskrev en lignende situasjon med et eksempel fra deres barnehage. Der hadde de et barn som hadde vekt bekymring over tid på ulike områder, og hun beskrev deres opplevelse av situasjonen slik:

Det var en vanskelig situasjon, for vi hadde ikke så mye håndfast. Og så... ehh, på en måte slå i bordet med i den saken. Men vi var litt usikker både jeg og flere som jobbet med det barnet, i forhold til at barnet ofte virket litt utilpass, var litt lei seg.. og det var litt med kontakten med foreldrene som vi stusset litt på. Er dette noe vi innbiller oss siden vi vet at familien har hatt litt problemer, og mor fremstår som litt sånn... rett og slett litt sånn ressurs svak, eller er det noe som er reelt? men når hun begynte å fortelle forskjellige ting, da begynte vi å gå videre med det. Da kontaktet vi barnevernet og spurte om råd.

Barnevernet virker å være en god støtte i forhold til å gi råd om barn som vekker bekymring. Informasjon om barnevernet og hvordan de jobber kan med fordel bli mer synlig i barnehagene.

Dersom terskelen for å sende bekymringsmelding skal bli lavere, kan det være hensiktsmessig for ansatte i barnehagen å forstå hvordan barnevernet jobber. Barnevernet kan fortelle hvordan de har mulighet til å innhente informasjon om et barns omsorgssituasjon, og hvilken informasjon de synes er viktig å motta fra barnehagen. Hva gjør de når de mottar en bekymringsmelding fra barnehagen? Kanskje kan det da bli enklere å få en oversikt over hverandres arbeidsoppgaver. Det kan også være en fordel når bekymring må taes opp med foreldre, at barnehagen har god kunnskap om barnevernets måte å jobbe på. Det fins kanskje noen som tror barnevernet sin jobb er å ta barna fra foreldrene sine, og som glemmer at de har gode metoder for å hjelpe familier.

Taushetsplikten kan også være til hinder for samarbeid. En gang jeg startet i en ny jobb, fikk jeg beskjed om at barnevernet hadde en sak angående en av familiene. Det dreide seg visstnok om vold i hjemmet. Vi visste ingenting om hvordan situasjonen var per dags dato, og utad virket det som om alt var i skjønneste orden, og det var lite vi reagerte på i hente og bringesituasjoner. Far og mor kom smilende til barnehagen ved henting og levering. Barnehagen visste svært lite om familiesituasjonen, og det følte unaturlig og krevende å ha en vanlig foreldresamtale om sønnen deres. Denne gutten var bestemt og kunne bli sint, så dette snakket vi litt om. Forøvrig er det ikke rart om han kan vise sinne dersom barnet har/har hatt opplevelser med vold i hjemmet? Kanskje kunne en saksbehandler fra barnevernet delt informasjon i forkant av foreldresamtaler hvor det allerede er en pågående sak? I denne situasjonen kjente jeg som fagperson på et stort behov for informasjon i forkant av foreldresamtalen.

5.1.2 Barns atferd

Flere opplevde at mye kan påvirke barnets atferd i barnehagen, og ulike sider ved barns atferd kan skape bekymring. Det ble nevnt uttrykksløse ansikt, ukritiske barn, urolighet, testing av den voksnes grenser og barn som ikke viser glede. Det var ikke bare en spesiell atferd som var bekymringsfull, men det var ofte flere typer atferd de var opptatt av. Det var flere som nevnte at det er sammensatt, og at barnets alder har en betydning. De ansatte forventet mer av eldre barn i forhold til passende atferd.

Men mange av de her barna som.. altså, de har jo ulike uttrykk. Men kan jo gjerne ha opplevd akkurat det samme. Så barn reagerer jo ulikt på traumer. Så hvis du har kunnskap om det liksom, så kan du jo tenke at selv om han er så snill og yndig, stille og

følgelig, så kan det være like bekymringsfullt det, som en som raser og viser nesten verre.

Informantene var opptatt av at dersom et barn hadde vedvarende negativ atferd over tid, var dette noe som måtte følges opp. Flere av informantene var opptatt av hvordan utagerende atferd var enklere å oppdage, siden de tar stor plass i barnegruppen og blir mer synlige i forhold til de stille og forsiktige barna.

En som alltid samtykker, en som ikke viser seg selv på en måte. Det vekker like stor bekymring det, og uggen følelse som med en som slår, biter og raser og har en spesiell atferd da.. Men at det er lettere å overse dem, selvfølgelig. For det er jo helt avhengig av hvordan kunnskap du har om akkurat dette her. De blir jo sett tidligere fordi de plager oss voksne mer.. i gåseøyne. Det er de som trigger oss i utgangspunktet.

De utagerende barna får mye oppmerksomhet, og det blir ofte brukt mye tid og ressurser på dem. Eidhamar og Salvesen (2017) nevner at alle barn er forskjellige, og at barns atferd påvirker hva vi tenker om dem. Noen synes vi synd på, andre kan provosere, og noen får vi lettere sympati for. Voksne må hele tiden tolke barn sin verden, og vise empati gjennom å leve seg inn i barnas situasjon. Det kan fort oppstå konflikter dersom det mangler en forståelse for barns språk og hva de prøver å fortelle oss. Barn som har det vanskelig kan vise det med en atferd rnsom provoserer oss, og dermed er det naturlig å få negative tanker rundt dette barnet. Dette krever at voksne også viser omsorg og forståelse mot de barna som provoserer. En setning har blitt nevnt i arbeidet med barn ; *Det er ikke barnet som er vanskelig, det har det vanskelig.* Et barn som viser utagerende atferd over tid, kan være krevende å stå i for barnehagelærere. Derfor er det så viktig å observere dette barnet, ta tak i situasjonen tidlig for å prøve å oppnå bedring av situasjonen for barnet og de som er rundt.

Flere av barnehagelærerne snakket om at man også kan bli bekymret for de stille barna, og viste forståelse for at det er store forskjeller når det gjelder barns atferd. Det er mye å ta hensyn til, og både alder og personlighet er med å påvirke graden av bekymring. En av informantene var spesielt opptatt av at vi ikke må glemme at barn er barn, og at vi alle er forskjellige. Hun beskrev det på denne måten:

Det har vært så enormt fokus på denne magefølelsen, at man finner «feil» (i hermetegn) med alle barna. At noen må jo få lov til å være sånn. Ikke enstøying, men like sitt eget selskap. Vi har jo voksne som er sånn også, og en plass må det jo begynne. Noen har jo

behov for det, og noen har behov for å trekke seg ut av leken. Det trenger ikke nødvendigvis å være noe galt med det, så det har mye med personligheten å gjøre også.

Eksempelet ovenfor er et godt bilde på hvorfor denne tematikken kan være vanskelig. En av våre viktigste roller som barnehagelærere, er å respektere at barn er forskjellige og det skal vi også la dem få være. Thorkildsen (2015) synes det er viktig å bruke Christoffer Gjerstad Kihle som eksempel. Christoffer sin atferdsendring og uforklarlige oppførsel, gjorde at leger og andre ble opptatt av symptomer han viste på ADHD. Barn som opplever traumer, kan ha lignende symptomer på en ADHD diagnose. Thorkildsen refererer til psykiateren Allen Francis som mener dagens diagnosesystem kan være «sykeliggjøring av det normale». Han mener diagnoser er verdifulle hvis de brukes forsiktig, men farlige hvis de brukes uforsiktig.

Et lite barn kan sende ut ulike signaler på at det ikke har det bra. Et barn som er utsatt for omsorgssvikt, må bruke mange krefter på å tilpasse seg det miljøet de lever i. Barn som står i fare for å utvikle atferdsvansker tilhører en sårbar gruppe. Det er svært viktig at disse barna blir fulgt opp, slik at de slipper å oppleve en oppvekst som kan bli preget av avvisning og ensomhet. Hvis det oppdages at et barn har skjevutvikling bør det skje noe raskt (Drugli, 2008). Dersom et barn vokser opp i et miljø som ikke ivaretar barnets behov for utvikling, utvikler barnet ulike overlevelsesstrategier. Slike strategier hjelper barnet til å tilpasse seg det miljøet det lever. Det er enklere for barnehagen å fange opp et barn som viser aggressiv atferd, sammenliknet med barn som er stille og overdrevet tilpasset de voksnes signaler (Claussen, 2010). Å identifisere barn som lever i en risikosituasjon, bør gjøres så tidlig som mulig. Det er ikke nok å bare være oppmerksomme på tegn og signaler, men ansatte trenger også kunnskap om beskyttelses- og risikofaktorer (Helsedirektoratet, 2019). Killen (2012) nevner de overdrevent tilpassede barna, som gjør det de kan for å prøve å skjule hvordan de egentlig har det. De kan være aktive og samtidig prestere godt, ta på seg en omsorgsgiverrolle, og passive barn som kan oppleves som tilbaketrukne. Noen av disse barna kan oppleves som lite påvirket av vonde opplevelser, og det kan være vanskelig for den voksne å oppdage måten disse barna kommuniserer på.

Folkehelseinstituttet (2018) ble bedt om å utarbeide en systematisk oversikt om hvilke tegn og signaler som har sammenheng med omsorgssvikt hos barn og unge. De fant mye forskning om omsorgssvikt og mulige sammenhenger, men flere oversikter har metodiske mangler. De fant en mulig sammenheng mellom omsorgssvikt og lav intelligens, språkforståelse og ufrivillig avføring i sammenheng med seksuelle overgrep. Alle andre tegn og signaler var de usikre på,

men det kan fremdeles bety at det kan være en sammenheng. Når det gjelder oversikter over tegn og signaler som bør oppdateres fant de følgende; blåmerker, bitemerker, brannskader, selvskading, tilpasningsproblemer, mistenkelig foreldreatferd, ukritisk vennlighet, barnetegninger, kutt og sår, beinbrudd, genitale skader, hode- og magesmerter, feilernæring, dårlig hygiene, uhensiktsmessig påkledning, mutisme, kroppsrudding og hodedunking, foreldres urealistiske forventninger, foreldretrusler, foreldres fravær av involvering, fosterbarn, fravær, skolevegning og konsentrasjonsvansker.

Informantene var opptatt av at barnas alder har en betydning. De større barna kan gjøre det enklere med både språk og atferd. De minste barna i barnehagen utvikler seg raskt i denne alderen, og utagering, biting, slåing kan være enklere å knytte opp til alder og utvikling. Det kan ofte skje at små barn både biter og slår når de ikke greier å kommunisere med språk.

Man kan kanskje se det enda mer tydelig med større barn, for de kan du snakke med. Og de har en annen atferd. Med de små, så kan du jo tenke veldig.. at det er ting som handler om det å være liten. Jeg vet ikke.. men samtidig synes jeg at man ser ting fra en veldig tidlig alder. man ser ting fra man får ettåringen i barnehagen dersom det er noe.

De minste barna er både mer sårbare og mindre i stand til å si ifra, og til å forstå at de opplever vold eller overgrep. Dersom et barn viser en atferdsendring i barnehagen, kan det være hensiktsmessig å ikke vente for lenge med en foreldresamtale. Da kan barnehagen legge frem hva de ser i forhold til adferdsendingen, og foreldrene får mulighet til å fortelle hvordan de opplever barnet hjemme. Barn som befinner seg i en omsorgssviktsituasjon utvikler mestrings- og overlevelsestrategier for å beskytte seg mot det de opplever. Noen kan være *overdrevent tilpassede*, som prøver å skjule for andre at de har det vanskelig. Disse barna kan vise atferd og ferdigheter som ikke forventes ut i fra deres alder. Denne atferden er ikke nødvendigvis enkel og oppdage, siden den kan minne om en ønsket atferd av barn. De *utagerende barna* er enklere å få øye på, siden de kan være urolige og aggressive. De tar ofte stor plass i barnegruppen, samtidig som atferden kan ødelegge for deres egen og andre barns læring og utvikling. (Killen, 2012).

5.1.3 Barnehagen sin meldeplikt til barnevernet

Flere ønsket å være sikre på magesfølelsen før de vurderte å sende en bekymringsmelding til barnevernet. Dette gjorde på ulike måter men blant annet ble bekymringen delt med personalet og styrer. Flere var bekymret for å ødelegge forholdet til foreldrene, og hvor viktig det videre

samarbeidet er for å følge opp barnet på en god måte. Lang ventetid ved ulike hjelpeinstanser var også med på å gjøre det vanskelig. Når tiltakene til barnet ikke forbedrer seg, oppleves det som vanskelig med den lange ventetiden i tillegg.

«Det er klart at det som er vanskelig, er jo omsorgssviktsaker hvor du har forholdet til foreldrene som blir ødelagt, og det er fare for å miste dem rett og slett. Nei, det er ikke bare å melde. Man må tenke på at man skal ha barna og familien videre. Et tillitsforhold som ikke er oppe å gå, da får man ikke gjort noe mye fornuftig sammen. Jeg vil være ganske sikker altså».

Her er et eksempel på redselen for å ødelegge forholdet til foreldrene. Dersom barnets beste skal ivaretas, er det nok nødvendig å risikere dette forholdet for å gi barnevernet muligheten til å undersøke videre. Dersom det er snakk om en bekymringsmelding, kan det legges frem på en skånsom måte, ved å ha fokus på barnets beste hele veien. Barnevernet kan også fremsnakkes ved å fortelle om at de sitter på mye god kunnskap, og har ressurser for å hjelpe dersom det blir nødvendig.

Erfaringen nedemfor viser at informanten ville føle seg sikker før en bekymringsmelding ble sendt.

«Innen vi kommer dit, så er vi ganske sikker. Det har jo vært gjennom en del innen det kommer dit, så da skal det jo godt gjøres da, om det ikke er noe. Hvis alle sammen sitter med den samme oppfattelsen».

Ut i fra det som ble sagt, kan det se ut som de har brukt mye tid på denne bekymringsmeldingen. Slik jeg ser det har ikke en barnehagelærer mulighet til å være helt sikker før det sendes en bekymringsmelding. Det er jo fint å gjøre et grundig arbeid, men det er også godt kjent at behandlingstiden i barnevernet og andre instanser er lang. Kan det tenkes at denne prosessen tar for lang tid, slik at bekymringsmeldingen kommer for sent frem til barnevernet? En annen beskriver også noe jeg oppfatter som en noe tidkrevende prosess.

I noen tilfeller vil man avvente, se litt mer, prøve litt selv først. Så er det ikke alltid foreldrene er på gli i starten heller. Mange lukker øynene, og tenker at dette skjer ikke meg.

Det er ikke enkelt å vite når når bekymringen er alvorlig nok, dersom man ikke har noen konkrete bevis eller uttalelser fra barnet. Ansatte i barnehagen har selv opplevd at dette er

vanskelig. Noe føles ikke greit med dette barnets situasjon, men hva? I barnehagen er det fort gjort å bruke tid på å se an situasjoner, prøve ut tiltak over tid for å se om det har noe positiv virkning. Dersom tiltakene ikke virker i barnehagen, kan det være hensiktsmessig å kontakte barnevernet eller andre hjelpeinstanser. For noen kan terskelen være høy for å melde fra eller kontakte barnevernet for å få råd. For andre kan det oppleves positivt å kontakte barnevernet anonymt helt i starten. Der fins det mange som sitter på viktig fagkunnskap, og kan ha kjennskap til lignende situasjoner fra før. Her må selvsagt hver situasjon vurderes, i forhold til foreldresamarbeid og barnets situasjon. Nordhaug (2018). Olsen (2017) synes man må trene både evnen til å observere, hva en skal være oppmerksom på, og hvordan tolke det som observeres. I tillegg bør man arbeide med sine egne vage følelser i situasjoner hvor det kan være omsorgssvikt.

Eidhamar og Salvesen (2017) nevner barnehagelæreren sin yrkesetiske plikt til å være oppmerksom, observere og tolke observasjonene. Hvis man velger å ikke varsle når man er i tvil, kan dette få store konsekvenser for barnet hvis mistanken viser seg å være riktig. Når det oppstår en bekymring, bør barnehagen raskt finne ut hvordan bekymringen skal følges opp. Siden alle bekymringssaker er forskjellige, er det vanskelig å ha en bestemt fremgangsmåte (Haug,2019). Ohnstad og Gudheim (2019) mener mange har en oppfatning om at en generell, udefinert bekymring er nok. Ofte er det barnevernet som skal vurdere om det er «grunn til bekymring». Bekymring er et vidt begrep, og det er mulig å være alvorlig bekymret for et barn uten at det utløser meldeplikt.

I 2009 ble veilederen «Til barnets beste- samarbeid mellom barnehagen og barnevernstjenesten» utgitt av barne- og likestillingsdepartementet. Veilederen skal gjøre det enklere for ansatte i barnehagen å ta kontakt med barnevernet. Det som skal være avgjørende er barnehagens bekymring for barnet. Dersom et barn vekker bekymring, står man ovenfor noen valg. Barnevernstjenesten kan få melding med en gang, velge å vente og se an, ta det opp med foreldrene eller drøfte saken anonymt med barnevernstjenesten. Helsedirektoratet(2019) sier at bekymringen for barnet bør være basert på systematiske observasjoner og dokumentasjon av tegn og signaler. Samtaler med kollegaer, leder, barn og foreldre bør også dokumenteres.

5.2 FORELDRESAMARBEID

5.2.1 Foreldresamarbeid ved mistanke om vold og omsorgssvikt

Å ha et godt foreldresamarbeid var noe alle ønsket å oppnå. Å jobbe med et godt samarbeid helt fra starten av barnehageåret, gjør det enklere å ta opp noe vanskelig senere.

Barnehagelærerne var opptatt av å kommunisere godt med foreldre, men at det er ubehagelig å fortelle noe negativt om barn. Flere opplevde seg usikker i foreldresamarbeidet som ny og uerfaren, og at det da er lettere å unngå å ta opp det som er negativt.

Det er veldig vanskelig å sitte å si negative ting til foreldre, for de tar det så personlig, og det gjelder barnet deres, og temaet er veldig sårbart. Så man må trå veldig varsomt, samtidig som man må ha fokus på at barnet skal få det bedre. Man vil ikke trække noen på tærne, og pakker det litt fint inn og så kommer ikke budskapet inn. Den feilen har jeg gjort før.

Det er naturlig å ønske å ha et godt forhold med alle foreldrene man møter i barnehagen. Dette er viktig for den daglige kommunikasjonen, og det beste for barna når vi må dele viktig informasjon om barnets liv. Vi kan vegre oss for å ta opp noe i frykt for å påvirke det gode samarbeidet på en negativ måte. Killen (2012) opplever en oppfatning av foreldrerollen i samfunnet som svart-hvitt. Det kan virke som at enten er man gode eller dårlige foreldre. Dette kan gjøre at vi ønsker å unngå å ta opp problemer med foreldrerollen, og vi blir redde for å ta feil. Drugli (2017) er opptatt av åpenhet i kommunikasjonen med foreldre. Dersom det dreier seg om bekymring for barn, bør det beskrives på en konkret måte. Når barnehagen ikke tolker eller mener, men legger frem situasjonen slik de observerer i barnehagen, får foreldre mulighet til å bidra med sine tanker om det som blir tatt opp.

I barnehagen er både barn og foreldre ulike, og en av informantene opplevde at dette kunne påvirke henne i barnehagen:

For å være helt ærlig så er jeg som person.. det er helt feil egentlig. Men så ser jeg an foreldrene veldig mye. Vi blir veldig godt kjent med dem, og hvis vi stusser på noe, så er det lettere å tenke noe mer alvorlig dersom vi stusser litt på foreldrene. Men det er dumt av meg, for det skal jo ikke være sånn.

Eksemplet ovenfor viser hvordan barnehagelærere kan overidentifisere seg med foreldrene, som gjør det vanskelig å leve seg inn i hvordan de virkelig er og har det. Videre blir dette en

bagatelisering av at barnet er i fare. Her virker hun å være bevisst på at det skjer, og viser forståelse for at det ikke skal være sånn. I forhold til foreldresamarbeidet i barnehagen, kan sjarmøeffekten påvirke oss. Når man skal innhente informasjon kan blant annet forforståelse, fordommer og stereotoper prege hvordan vi tenker og handler. Mennesker kan være mer positive til voksne og barn som er rene, høflige og sjarmerende. Hvis barn og foreldre er uhøflige og ustelt kan dette bidra til å gi oss negative oppfatninger om denne familien (Aadnesen & Hærem, 2014). Jeg tror dette er utfordrende i barnehagen, siden de ansatte og foreldre møtes ofte og dermed blir godt kjent. Killen (2012) opplever at det ofte legges mer vekt på hva foreldrene selv sier, enn hva som faktisk har blitt observert. Dette er utfordrende og ikke minst farlig i hvordan man forstår det videre arbeidet med bekymringen.

Det er jo noe med førsteinntrykket, og det inntrykket du har av dem. Det er jo ofte en perfekt fasade og det er jo ofte vanskelig. Det er jo der de sier det oftest skjer, der det ser så perfekt ut.

Ingen bør låse seg til en oppfatning av hvem som kan eller ikke kan begå vold og omsorgssvikt mot barn. Det kan skje på tvers av alder, religion utdanningsnivå, sosial status, etnisitet og kjønn. I utgangspunktet kan det være hvem som helst, uavhengig av om inntrykket av personen er positivt, negativt eller nøytralt (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2018)

Når det oppstår en bekymring, bør barnehagen raskt finne ut hvordan bekymringen skal følges opp. Siden alle bekymringssaker er forskjellige, er det vanskelig å ha en bestemt fremgangsmåte (Haug, 2019). Foreldre kan noen ganger vise motvilje når barnehagen ønsker å sette inn tiltak. Da kan man havne i en situasjon hvor foreldrene går med på å sende saken videre til PPT, når den egentlig skulle ha vært til barnevernet. (Nordhaug, 2018) Dette kan være tilfellet i flere barnehager, hvor de ansatte er usikre på hva de bør gjøre videre. Det er enklere for de ansatte å forklare en henvisning til PPT, siden de kan legge det frem slik at de ønsker noen med andre kvalifikasjoner til å vurdere barnets atferd.

En annen barnehagelærer fortalte dette om involvering av foreldre ved bekymring for et barn;

I utgangspunktet så tidlig som mulig.. samarbeid er superviktig, men det kommer vel an på hva det er. Og er det noe alvorlig, bør man være litt sikker også før man begynner å ta opp ting, men det er viktig å informere foreldre. Vi finner jo ikke ut hvordan det står til hjemme hvis vi ikke prater med foreldrene.

Her nevner hun at de ansatte må prate med foreldrene for å finne ut hvordan det står til hjemme. Dersom vi mistenker at noe ikke er bra i hjemmet, vil ikke barnevernet være bedre rustet til å undersøke mer? Barnehageansatte har svært liten mulighet for å finne ut hvordan det står til hjemme, så lenge foreldrene eller barnet ikke forteller oss direkte hva som er vanskelig eller utfordrende. Det kan jo bli en følelse på at noen familier strever med noe, som ikke blir formidlet til barnehagen. Her kan det være en vanskelig balanse mellom å lytte til foreldrene, samtidig som at de enkelt kan velge å ikke dele all informasjonen med ansatte i barnehagen. Killen (2013) understreker hvor viktig det er at bekymringer blir tatt opp med foreldre på et tidlig stadie, gjerne med en gang bekymringen dukker opp. Da får barnehagelæreren reflektere sammen med foreldre, og gir dem mulighet til å snakke om situasjonen. Dersom det blir nødvendig å kontakte barnevernet, har man allerede lagt et godt grunnlag for kontakt med foreldre. Dersom bekymringene ikke blir tatt opp, og det blir mange av dem, blir det etter hvert vanskelig å ta dem opp.

I barnehagen er det viktig å skrive ned observasjoner og beskrivelser i form av praksisfortellinger. I en travel hverdag kan det være en utfordring å rekke alt man skal, men dette er nok noe flere kunne brukt mer tid på. For barnevernet er det viktig å forstå barnet som en del av et totalt oppvekstmiljø, og få kjennskap til barnets livssituasjon. Informasjon om hverdagen til barnet og familien er viktig for si noe om det totale bildet. Her kan barnehagen til en viss grad bidra med opplysninger gitt av foreldrene, men har samtidig ingen mulighet til å gjennomføre et hjemmebesøk sammen med familien (Aadnesen & Hærem, 2014). Det barnehagen har store muligheter til er å se på barnets sosiale fungering i gruppe og samspillet med foreldrene. Slik kan de bidra med en liten men viktig brikke av det totale bildet. Det er ingen tvil om at dette er viktig informasjon, men samtidig begrenset informasjon siden foreldrene selv velger hva de vil fortelle om sin egen hjemmesituasjon. Killen (2012) mener barnehageansatte har et viktig faglig og etisk ansvar til å bidra med observasjoner av barn og foreldre.

5.2.2 Utfordringer med å dele en bekymring med foreldre

En annen fortalte hvorfor det kan være utfordrende å ta opp bekymring med foreldre;

Men at den er utfordrende, ja. For man berører det helt primære i livet, og det som faktisk betyr aller mest for de fleste, barnet, og så berører man mye følelser. Og så trår

min inn på en arena som mange gjerne vil beskytte. Og det er det private og om hjemmet. Så det som kanskje blir viktig da, og nødvendig da, når du tar den samtalen, det er å tørre og trå inn på det. For det er jo der du på en måte kan få løst noe, slik at du kjenner at du har sagt at det er barnet du vil beskytte. Men, det er kjempevanskelig hver gang, for det er forskjellige foreldre.

Det å ha en samtale med foreldre om å melde til barnevernet kan oppleves krevende for foreldre, og de kan havne i en forsvarsposisjon og komme med reaksjoner. Her må barnehagen prøve å berolige foreldrene, og ikke argumentere mot foreldrenes angrep. Ved å ha fokus på at barnevernet blant annet tilbyr hjelp, råd, veiledning og andre tiltak kan dette bidra til å skape ro over samtalen (Nordhaug, 2018). Dersom noen foreldre likevel reagerer med sinne, til tross for at barnehagen har lagt frem sin bekymring og ønske om å hjelpe barnet, kan foreldrenes reaksjon også være bekymringsverdig. Dette kunne barnehagelæreren kjenne seg igjen i;

Å da kan jeg si; dette er såpass bekymringsfullt, at jeg ønsker at vi skal få noen til å komme å se litt nærmere på hva dette er. Og jeg vil gjerne dele det med noen andre. Og jeg er så bekymret for situasjonen at kanskje bør barnevernet inn. Tenker jeg.. og da kan de bli å nekte da.. å da sier jeg, at da blir jeg enda mer bekymret. For da opplever jeg at du ikke ser barnet ditt.

Barnehagelærere skal som nevnt tidligere ha et godt samarbeid med foreldre. Ved mistanke om omsorgssvikt kan dette samarbeidet endre seg. Å være i et samarbeidsmodus og et avdekkingsmodus på samme tid skaper utfordringer. Jeg tror det ligger naturlig i oss å tenke at alle foreldre gjør så godt de kan, og at alle ønsker det beste for barna sine. Men sånn er det dessverre ikke for alle. Helsedirektoratet (2019) sin faglige retningslinje forutsetter kompetanse ved kontakt med barnets foresatte. Ansatte må vite hvilke situasjoner som kan tyde på at barna i husstanden kan være risikoutsatt.

Flere opplevde at førsteinntrykket var spennende og viktig i møte med foreldre. Noen hadde erfaring med hvordan inntrykket av foreldrene påvirket dem i hverdagen. Oppfattes foreldrene som ressurssterke, kan det påvirke synet på dem i hverdagen:

Det tyder jo på mange måter at vi har mange ressurssterke foreldre. Vi har hatt noen tilfeller, men det har ikke vært kjempemye av det. Da har man kanskje litt mindre erfaring med det enn hvis man jobber i en helt annen barnehage. Kanskje..kanskje vi ser oss litt blind her noen ganger. At vi tenker at vi har veldig ressurssterke foreldre, og at

vi har lite sånne ting. Kanskje har vi mer enn hva vi tror. For jeg har tenkt noen ganger at vi har ikke hatt kjempemange saker i løpet av disse årene.

Å se seg blind på ressurssterke foreldre kan være en utfordring for flere. Det finnes også situasjoner hvor barnets situasjon ikke blir tatt på grunn av at foreldre skjuler seg bak en prikkfri fasade. Familier kan fremstå som ressursterke og velfungerende, men likevel er det noe i kontakten med barn og foreldre som bekymrer. En slik usynlig omsorgssvikt kan dreie seg om et samspill mellom foreldre og barn som ikke er godt nok. Disse barna kan enklere bli oversett i barnehagen, og kanskje tror ikke de ansatte at barnevernet er det riktige stedet å henvende seg for hjelp. En konsekvens for disse barna er en fare for at hjelpeapparatet ikke fanger dem opp før det er for sent (Claussen, 2010). Olsen m.fl (2017) fant ut at flere barnevernssaker ble avsluttet på grunn av foreldre sine forsikringer om at det var ingen grunn til bekymring. Lojalitet og identifisering med de voksne var vanlig. Å se bak foreldre sin hyggelige fasade kan nok være en utfordring for mange.

5.3 KOMPETANSE OM BARN UTSATT FOR VOLD OG OMSORGSSVIKT

5.3.1 Faglig kompetanse etter endt utdanning

Flere av informantene fortalte om en usikkerhet når det gjelder å fange opp signaler fra barn som ikke har det bra. Informantene hadde ulike syn på hvordan de opplever å fange opp signaler fra barn. Alle kjente på at det var alltid noe usikkerhet knyttet til det, og flere nevnte følelsen av å aldri være helt sikker. Som nyutdannet barnehagelærer uten jobberfaring kan det være overveldende å skulle ha hovedansvar for personalet, barna og deres foreldre, i tillegg til å lede det pedagogiske opplegget i hverdagen. For mange kunne det vært en fordel med ekstra kunnskap etter endt utdanning. Informantene syntes ikke de lærte nok om dette temaet i studietiden, men at det som ble gjennomgått var veldig lærerikt å ta med seg videre ut i jobb. Nedenfor beskriver to barnehagelærere hvordan de opplevde fokuset på temaet under sin utdanning.

I og med at vi har hatt så lite om omsorgssvikt under utdannelsen så er du så usikker. Du vet ikke helt hva det dreier seg om. Fra hver sak du er gjennom, jo enklere er det neste gang.

Nei til oss var det snakk mest om barn som hadde opplevd krisesituasjoner i forhold til død og sånn. Det er det jeg husker på hovedsaklig fra dronning maud. Men ellers var det utrolig og skuffende lite fokus på omsorgssvikt.

Øvelien og Holen (2016) undersøkte hvordan barnehagelærerstudenter, barnevernspedagoger og grunnskolelærere opplevde sin kunnskap om vold og seksuelle overgrep mot barn. Det var særlig barnehagelærerne og grunnskolelærerne som opplevde at de fikk for lite undervisning på studiet. Studentene selv opplevde det som alvorlig, siden de vet at det forventes kunnskap om dette når de starter i arbeidslivet. Studentene savnet også mer kunnskap om hvordan de kan samtale med barn om vold og seksuelle overgrep. Dette er i samsvar med hva Backe Hanssen (2009) fant om kompetanseheving i barnehagen om vold og omsorgssvikt. Barnehagestyrerne var opptatt av kompetanse på to plan; Relevant faktakunnskap og kunnskap om framgangsmåter ved en bekymring.

5.3.2 Å føle seg trygg på sin egen kompetanse

Det er liten tvil om at det er mye en nyutdannet barnehagelærer skal ha oversikt over, og læringskurven er nok bratt for de aller fleste. Informantene opplevde at erfaring var verdigfullt, men samtidig er det et tema de aldri blir helt trygge på.

Jeg tror man aldri kan føle seg trygg nok på det. Man er så redd for å overse noe, og så er alle barna så forskjellige. Også er det litt det med at det er skummelt å ta tak i det, i tilfelle det ikke er noe. Hvor lenge skal vi.. hvor mye skal vi se før vi gjør noe? Så den grensen der er jo kjempevanskelig. I allefall før man begynner å ta det opp med foreldrene.

Alle barnehagelærerne kjente på lite kunnskap om utsatte barn, og særlig før de hadde fått erfaring med å jobbe i barnehage. Et forslag som kom frem under intervjuene var mer barnevernsfaglig kompetanse inn i barnehagen;

Jeg har tenkt mange ganger at vi skulle hatt mer barnevernsfaglig kompetanse inn i barnehagen. Jeg tenker at det skulle vært barnevernsfaglig personell i barnehagene, som skulle vært direkte i barnehagen. Det er derfor vi har barnevernsfaglige, for de har en spisset kompetanse mot å se hva dette er for noe

Mer kompetanse om det barnevernsfaglige kunne vært positivt for det samarbeidet mellom barnehage og barnevern. Hvordan dette kan gjennomføres i praksis, avhenger nok av både ressurser og tid. Men en måte kunne være å ufarliggjøre barnevernet for foreldre i starten av et nytt år. Da kan det understrekes hvor viktig det er med tidlig innsats, og alle kan få en bedre forståelse av hva det samarbeides om og hvorfor. Backe Hanssen (2009) fant at styrerne i barnehagen ønsket et mer synlig barnevern. De foreslo mer åpen kommunikasjon, og åpent samarbeid mellom barnevern, foreldre og andre instanser. Styrerne ønsket også at barnevernet kan delta på foreldremøter i barnehagen, og videre at barnehagene bør ha en fast kontaktperson i barnevernet. Slik kan det bli enklere å ta kontakt.

Omsorgssvikt er en komplisert problematikk sier Killen (2012). Vi blir utfordret både følelsesmessig og holdningsmessig og samtidig intellektuelt på grunn av behovet for kunnskap. For at voksne i barnehagen ikke skal lukke øynene for problemene, må de tåle å ta barnets smerte innover seg. Forslaget om å ha et «barnas verneombud» i alle barnehager er et viktig steg i riktig retning. Da må hver barnehage forholde seg til problematikken, samtidig som informasjonen når ut til alle ansatte som er sammen med barna til daglig. Dersom det prates om på møter i hverdagen, er det enklere å bli mer bevisst på at vold og omsorgssvikt skjer. Da kan det bli enklere å vite hvordan man skal gå videre med bekymringen sin, og kanskje ufarliggjøre meldeplikten til barnevernet? Kunnskapsdepartementet er positive til tiltaket, men ønsker ikke å lovfeste ordningen. De er bekymret for at ordningen kan bli sårbar ved sykdom eller annet fravær. Hele personalgruppen må ha en forståelse av sitt eget ansvar og plikter ved mistanke

om omsorgssvikt. I jobbsammenheng har jeg selv erfart at det ikke har vært noe særlig fokus på vold og omsorgssvikt mot barn i løpet av et barnehageår. Men med et verneombud må alle barnehager sørge for å sette av litt tid og refleksjon til det. Dette anser jeg som en stor fordel for nyutdannede, siden de kan få innblikk i temaet i sin første jobb. Ved å opprette et slikt verneombud, krever det en forståelsesfull leder som sørger for å gi nok tid til å innhente informasjon om temaet, og kvalitetssikre hvordan denne informasjonen kommer ut til hele personalgruppen.

Flere så hvordan jobbefaring gjorde dem tryggere på sine egne avgjørelser. Usikkerheten blir mindre etter hvert som man jobber med barn og utvikler seg som fagperson. Erfaring gjør det enklere å varsle, og etterhvert blir det enklere å forstå at det er ikke barnehagelæreren sitt ansvar å bestemme om dette er alvorlig nok.

5.3.3 Barnehagen og Barnevernet

Når barnehagen har funnet trygghet i å gå videre med bekymringen sin, er det til slutt barnevernet som har det formelle ansvaret med å vurdere om omsorgssituasjonen til barnet er «god nok» eller ikke. Killen (2012) understreker at selv om barnevernet har dette ansvaret vi alle har et faglig- etisk ansvar for å bidra til den.

Barnehagen og barnevernet er pålagt gjennom lov at de skal samarbeide med andre instanser for å arbeide ut i fra barnets beste. Dette blir beskrevet i *veilederen for samarbeid mellom barnehage og barnevern* (2009); "*For at utsatte barn og skal få nødvendig hjelp og oppfølging i dagliglivet må barnevern- tjenesten og barnehagen ha et godt samarbeid.* De har ulike roller men samme mål, nemlig å gjøre det beste for barnet. Samarbeidsformer fins i dag, men det å skape et mer åpent barnevern og samhandling på tvers, er utfordrende når det skal samarbeides med flere aktører og faggrupper. Det er tidkrevende å spre kunnskap, og få satt de i system med gode rutiner.

Derfor er det så synd at dette samarbeidet oppleves utfordrende, når det egentlig burde oppleves positivt med tanke på å beskytte det viktigste vi har, nemlig barnet. Røkenes og Hanssen (2002) beskriver ordet kommunikasjon som «å gjøre felles». I fellesskap med andre skaper vi mening gjennom å kommunisere, skape, utveksle og avdekke. Vi tar med oss dette inn i et fellesskap, og på denne måten blir det tilgjengelig for andre. For å enklere forstå hverandre og utveksle informasjon, må relasjonen bære preg av tillit, trygghet og en følelse av

kontakt. Å avklare roller og forventninger kan også skape bedre forutsetning for et godt samarbeid.

Tverretatlige møter blir holdt for å sikre barnet og foreldrene best mulig hjelp. Et godt samarbeid er kompetanseutviklende, og flere kan tenke kreativt rundt situasjonen til barnet og familien. For at et slikt samarbeid skal fungere godt, viser Killen (2012) til observasjoner som gir konkret, nyansert og relevant informasjon. Alle er åpne for hverandres observasjoner og tolkninger, og gir hverandre støtte i å se hva som hva saken dreier seg om. Et slikt samarbeid er det dessverre ikke alle som får til, og hun belyser noen utfordringer som ofte kommer frem når slike møter holdes. Deltakerne på møtet må bidra med nøyaktige observasjoner av barnets situasjon. Det som skjer er at barnehagelærere er usikker på hvilken relevans deres observasjoner har, derfor blir de mindre dramatiske situasjonen mellom barn og foreldre sjelden observert. En annen utfordring er tidsperspektivet på disse beklingssakene. Ofte kan beslutninger bli utsatt i flere måneder, og dette kan få store konsekvenser for et lite barn som må leve med omsorgssvikten så lenge.

Bratterud og Emilsen (2009) fant flere utfordringer i samarbeidet mellom barnehagen og barnevernet. Barnehagen opplever en følelse av å gi men får lite tilbake. Dialogen oppleves som «lukket» hvor de får lite informasjon og oppfølging tilbake. På den andre siden føler barnevernet på en forventning om å bli holdt oppdatert, men at dette ikke er gjennomførbart på grunn av kapasitet og taushetsplikten. Det er kjent at taushetsplikten hindrer samarbeidet, men fins det rom for endring av hvordan taushetsplikten tolkes? Man har allerede taushetsplikt når man jobber i barnehage. Den kan kanskje omformuleres til å gjelde både barnehage og barnevern i ett for å skape mer samarbeid i prosessen etter en bekymringsmelding? Det kan også gagne barnevernet å ha et tettere samarbeid med barnehagen i tiden etter, og særlig om det er mistanke om vold og omsorgssvikt. Kanskje kan pedagogisk leder og styrer ha jevnlig møter med representanter fra barnevernet og snakke sammen om prosessen videre? Dette er en gylden mulighet til å avklare forventninger og sammen bli enige om veien videre. Det er også mulighet for å drøfte situasjonen til barnet på et dypere nivå, som kan skape gjensidig trygghet og forståelse for hverandres kompetanse. Barn og foreldre kan samtykke til fritak fra taushetsplikten. Da er det mulig å dele opplysninger når det er det beste for barnet. Men om foreldre sier nei til det? Det burde være mulig å dele informasjon i alle situasjoner som vurderes å være til barnets beste. Kanskje hadde det da vært mulig å komme i gang tidligere med samarbeid og undersøkelser rundt barnets omsorgssituasjon?

Kanskje blir det enklere å anerkjenne den viktige jobben begge parter gjør, og samtidig forstå hvordan samarbeidet gagnar begge parter på en positiv måte. Baklien (2009) mener barnevernet og barnehagen må være synlige og tilgjengelige for hverandre. Slik får de mer kunnskap om hverandre, som igjen bidrar til et bedre samarbeid. Da kan det bli enklere å ta kontakt med hverandre, som også kan bidra til at barn får raskere hjelp i en vanskelig omsorgssituasjon.

5.4 SNAKKER DE ANSATTE MED BARN OM VOLD OG OMSORGSSVIKT?

5.4.1 Forståelse av at det er viktig

Barnehagelærerne hadde noen tanker når det gjelder å snakke med barn om sensitive tema. Flere opplevde det som viktig å snakke med barn, men at man må gå frem veldig forsiktig. Det var flere som var opptatt av og ta hensyn, men samtidig følge opp dersom det opplevdes som nødvendig. Det viktige ansvaret barnehagen har, ble beskrevet slik;

Ja jeg tenker det at vi har jo et samfunnsmandat, i forhold til å ivareta barnets utvikling, både fysisk og psykisk, og at vi skal være med å bidra til en trygg oppvekst. Man må våge å gå inn i litt ting som kan gjøre livet litt vanskelig, så det mener jeg absolutt er et ansvar, at vi i barnehagen tar opp tema som berører oss dypt som mennesker da.

Det opplevdes også utfordrende å skulle ha barnesamtaler, og det var ikke noe de fleste informantene hadde mye erfaring med.

Jeg synes det å ha slike barnesamtaler er en etisk greie. Det setter dem i en veldig sårbar situasjon fordi at barn er fryktelig lojal til sine foreldre. Det synes jeg er veldig viktig å ha med seg.

Berit Bae (2007) vektlegger at en yrkesetikk som handler om et nytt syn på barn og er i tråd med menneskerettighetene, krever kunnskap og tid for å utvikles. For ansatte i barnehagen vil det være behov for å jobbe med barnesyn og styrke barneperspektivet, og dette blir særlig gjeldende i samtaler med barn. Forskning viser at barn som skal greie å være åpen om overgrep, trenger en arena hvor de kan prate om det. Det blir også enklere når en person barnet stoler på, tar initiativ til å prate om det (Jensen mfl, i Gamst 2017). Barnet trenger en trygg voksen for å føle tillit og oppleve å bli forstått. Søftestad (2005) mener det er en grunn til å tro at relasjonen er avgjørende for hva barnet velger å fortelle. Siden disse barna har blitt sveket og krenket har de ingen grunn til å ha tillit til voksne mennesker. Jeg tenker at barnehagen er en god arena for å gjennomføre samtaler med barn. Barnet er i trygge omgivelser og sammen med kjente voksne i det daglige. Kunne barnevernet prøvd å gjennomføre samtaler med barn i barnehagen? Da kunne det deltatt en voksne i tillegg til representanten fra barnevernet, for å gi barnet en trygghet og større mulighet til å fortelle. Olsen m.fl (2017) oppdaget at barnevernsansatte unnlot å snakke med barna selv for å undersøke mulig mishandling. Et sted hadde barnevernet mottatt flere bekymringsmeldinger om en familie over en periode på ti år, uten å snakke med de barna det gjaldt.

I en tidligere barnehagejobb kom en person fra barnevernet for å stille noen spørsmål til et barn. Jeg ble fortalt at han ble veldig stille og sa ikke noe spesielt. Denne gutten var av det litt stille barnet fra før, så det er lett å forstå at ikke ville snakke noe særlig med denne personen. Og kunne det være andre grunner til at barnet ikke ville fortelle? Barn kan bli avvisende dersom voksne vil vite noe om negative opplevelser. Ved å ikke svare på den voksnes spørsmål beskytter barnet seg selv. Andre faktorer kunne også være gjeldende i denne situasjonen. Barns forståelse av hva de har opplevd, modenhet, redsel for konsekvenser av og fortelle og ikke bli trodd. Barnet må også forstå de spørsmålene som stilles, derfor kan sosiale og kulturelle forhold også føre til at barn ikke forteller (Langballe 2011).

Kanskje kunne det vært en form for et samarbeid mellom barnehage og barnevern, hvor en trygg voksen kunne gjennomført en slik samtale i stedet? Her kan taushetsplikten og andre faktorer kan stå i veien for det, men for barnet hadde det vært tryggere i et rom med noen de kjenner fra før, sammenlignet med en fremmed person. En annen mulighet kunne vært ansettelse av en barnevernspedagog i alle barnehager som tar for seg mye av det barnevernsfaglige arbeidet i barnehagen? Barnevernspedagogen kunne i nært samarbeid med barnehagelærerne gjennomført barnesamtaler dersom det var behov for det, og delta i foreldresamtaler som handler om bekymring for barn. Det kunne bidratt til et økt fokus på barnevern i personalgruppen samtidig som barnevernspedagogen kan bidra med en annen type kunnskap.

5.4.2 Usikkerhet rundt fremgangsmåte

Noen var mer usikker på å snakke med barn om sensitive og vanskelige tema. Samtaler med barn virket å være noe barnehagelærerne gjennomførte dersom de følte behovet var der. Det var flere som ga uttrykk for at de ikke ville skremme eller bidra til at barna fortalte noe om det hjemme. Å snakke om noe som er ubehagelig kan være vanskelig for mange voksne. Vold, omsorgssvikt og seksuelle overgrep mot barn kan oppleves som tabu. Det er viktig å huske at barn og voksne ikke har samme oppfatning av tabu, men at det ofte er den voksne som opplever at temaet er vanskelig å prate om (Bratterud og Emilsen, 2013).

Hun beskrev det slik;

Det er ikke noe vi drar med oss inn i hele gruppen. Jeg tenker at det blir litt sånn.. noen kan kanskje bli skremt av det. For noen er veldig skånet for det, både fra nyheter og den

nærmeste familien. Men at man kanskje kan dra det inn litt der man har en liten magesfølelse av at det kan være noe. Noen barn tar til seg slikt, så de skal tro at det har skjedd med dem selv. Hvis det er en bok om en pappa som slår, så kan de jo ta det til seg selv. Og da blir jo mistanken helt feil... så jeg tror ikke jeg ville brukt det sånn generelt nei, men der hvor det er mistanke.

Flere var opptatt av at dette temaet kunne de ønske å snakke mer om, men samtidig var det ikke noe de uten videre begynte å prate om. De var opptatt av at det krever noe av en som voksen, og en beskrev det slik;

Det er en viss sensitivitet som må ligge til grunn for å kunne ha en god samtale med et barn rundt noe som kanskje er veldig vanskelig.

Helsedirektoratet (2019) legger stor vekt på at ansatte bør ha kunnskap om samtalemetoder, og kompetanse om å snakke med barn de har bekymringer for. Har de ikke en slik kompetanse, kan det føre til at ansatte unngår slike samtaler om utfordrende tema. Kommunikasjon mellom voksne og barn i barnehagen, handler stort sett om alt de voksne gjør sammen med barna i løpet av en dag. Det kan være alt fra lek til mer tilrettelagte aktiviteter og samtaler. Hvis det legges vekt på å være sammen med barna og ha samtaler med dem, kan dette ha en forebyggende effekt. Det kan bli enklere for barnet å ta opp noe dersom det vil fortelle om noe. Men hvordan kan vi stole på hva barna sier? Noen ganger kan vi sette spørsmålstegn ved troverdigheten til barn. De kan slik som oss voksne både lyve og overdrive, samtidig som de kan bli påvirket av andre til å gjenfortelle noe som ikke er riktig (Claussen, 2010). Førskolebarns gjenkalling kan inneholde mindre detaljer og informasjon sammenliknet med større barn og voksne. Barnet gir ikke nødvendigvis feil informasjon eller dikter opp, men utelater heller noe eller lar være å svare. Barnet er også avhengig av støtte fra en voksen for å gi detaljert informasjon. Dersom barnet får spesifikke og ledende spørsmål kan det gi feil informasjon. Barnets alder, modenhet, hva barnet har opplevd, og hvor lang tid det har gått påvirker også troverdigheten (Gamst, 2017).

Barnehagelærerne hadde en forståelse av det er en viktig oppgave å snakke med barn, men samtidig var det usikkerhet rundt hva barn egentlig forteller oss. Det kan også være fint å lytte når flere barn sitter sammen og leker, da forteller de ofte mye til hverandre. Nedenfor ser vi denne usikkerheten og forståelsen av barnet kan snakke dersom den voksne legger til rette for det.

Det er kanskje ikke noe galt å komme inn på det litt selv heller, for da får barnet en bekreftelse på at det er greit å ta det opp. Ehh, for det skal jo kanskje litt til for at et barn, hvis det er litt traumatisert, at det begynner selv også. At du kan fiske litt når det passer.

I banehagen og andre arenaer hvor barn oppholder seg, er det vanlig å observere og teste barn. I en slik situasjon er det den voksne som tolker det barnet gjør. Det legges mindre vekt på at barnet selv skal få fortelle noe som sin egen situasjon (Claussen, 2010). Barnehagen kan være en passende arena, siden de ansatte står fritt i forhold til måten de ønsker å formidle. De kan bruke ulike hjelpemidler som passer til barnas alder, og dette er noe som kan gjøres i fellesskap i samlingsstunden. Barnesamtaler er også noe som blir brukt i enkelte barnehager. Et barn lærer ved å gjenta og beskrive gjenstander og opplevelser. Når et barn er utsatt for omsorgssvikt, har ikke barnet nødvendigvis språk til å sette ord på opplevelsene. Derfor er det viktig som voksen å ta seg god tid i en samtale med barnet. En verden med omsorgssvikt kan oppleves som normal for barnet, og her kan den voksne hjelpe barnet med forståelsen av hva som er normalt og ikke (Bratterud og Emilsen, 2013).

5.4.3 Barns pålitelighet

Informantene opplevde at barns utsagn ikke var nok, og at de ofte kan ha god fantasi. Dermed kan det være utfordrende å vite hva når barnet snakker sant og ikke.

Barn sier jo så mye, og hører så mye. Og da tenker jeg at et utsagn ikke er nok. Da må vi være veldig tett på å prøve å fiske litt uten at vi spør direkte.

Nordhaug (2018) sier at når et lite barn forteller om voksne som utfører vold og omsorgssvikt, gjør det at vi må endre synet vårt på de voksne rundt barnet. I stedet for å ta inn over oss at denne voksne som vi kjenner utfører overgrep, er det enklere å mistenke barnet for å ikke fortelle sannheten. Han mener at det ikke er barnehagen sitt ansvar å avgjøre om det barnet forteller er sant eller ikke, men at tenker på muligheten av at barnet snakker sant.

Vi har opplevd et barn som sa noe om at « pappa slo broren min. Det fikk jeg ikke lov til å si av mamman min». Da har hun sagt det en gang, og da sier hun ikke det flere ganger.

I denne situasjonen kunne barnehagen lagt opp til at barnet kunne få fortelle igjen, og kanskje hadde de fått verdifull informasjon å ta med seg videre. Gamst (2011) nevner barnets rett til å

høres i dagligdagse, sammensatte og vanskelige spørsmål. Barnets alder og modenhet må tas hensyn til, men det barn sier skal alltid taes på alvor. For at et barn skal kunne dele noe fra sitt eget liv, må det få mulighet til å fortelle. Men hvem er det som beskyttes dersom man velger å ikke spørre barn? De voksne som er satt til å beskytte barn, kan beskytte seg selv for det ubehagelige ved å unngå å spørre.

Små barn er ofte opptatt av hva som er sannhet og løgn. De kan ofte ha god fantasi og fortelle fantasier som er detaljerte. Små barn har evnen til å leve seg inn i fantasien, og det kan ikke forventes at de alltid snakker sant (Eidhamar og Salvesen, 2017). Tidligere ble barn sett på som lite troverdige, og de ble beskyttet mot belastende opplevelser som gjaldt dem selv. Våre egne oppfatninger av barn, påvirker hvordan vi samtaler med barnet. Dersom barnet blir sett på som aktivt og medvirkende i sitt eget liv, forplikter den voksne seg til å undersøke en mistanke, og deretter handle i forhold til barnet (Øverlien & Holen, 2016).

Den dialogiske samtalemetoden skal styrke barnets muligheter til å bli hørt og forstått. Den brukes ofte for å skaffe spesifikk informasjon om enkelte tema. Kunne opplæring i dette være relevant for barnehagelærere? Denne modellen kan være et godt verktøy å bruke dersom det oppstår bekymring for barn. Metoden egner seg også til dagligdagse tema for å belyse barnet sin situasjon (Gamst, 2017). Dersom et barn forteller noe spontant i barnehagen som de ansatte bør følge opp, kan det komme godt med å ha et lite verktøy for hvordan man kan hjelpe barnet til å fortelle der og da eller få en mulighet senere.

6.0 Avsluttende refleksjoner

6.1 Bekymring for barnets atferd

Barn kan vekke bekymring ved flere områder, og det er ikke alltid like enkelt å forstå barn. Det finnes ingen utfyllende liste med en oversikt over tegn som alle barn har. Det behøver heller ikke å være en sammenheng mellom disse tegnene og det å være utsatt for vold og omsorgssvikt. Det kan være både tydelige og vage tegn som bekymrer, og en bekymring kan vokse over tid. Det er viktig å reflektere med andre om barnets situasjon. Hva ligger bak atferdsproblemene? Å ikke være alene om bekymringen, men dele den med noen, er viktig for å kunne gi barn god hjelp og oppfølging.

Det finnes mye anbefalinger om hva man skal se etter ved atferdsendring og fysiske kjennetegn. Samtidig kan vi ikke vite hvordan hvert barn reagerer. Barnets personlighet spiller også en stor rolle, og hva de tør å dele med voksne i barnehagen. Noe av det viktigste er å kjenne på magefølelsen, og tørre og gjøre noe. Ta seg tid til å snakke med barnet, og tørre å stille spørsmål om hvordan barnet har det. Hvorfor er barnet lei seg? Hvordan er det hjemme? Noen som gjør barnet vondt? Barnesamtaler gir barn en god mulighet til å dele sine tanker og meninger. Slike samtaler kan også omhandle andre spørsmål rundt barnets barnehagehverdag. Spørsmål om hvem barnet liker å leke med, hva det ikke liker å gjøre i barnehagen gir et viktig innblikk når det gjelder barns medvirkning. Slike spørsmål kan fint kombineres med å snakke om hvordan barn har det hjemme. Om det er redd for noe, eller om noen har gjort dem noe vondt. Selv om vi voksne synes spørsmålene er vanskelig å stille, kan det være nok med det ene spørsmålet, for at barnet får en mulighet til å fortelle. En slik samtale kan også bekrefte en bekymring å gå videre med, uten at det nødvendigvis kommer frem hva det handler om. Det kan være at noen kjenner på følelsen av at «dette har vi ikke noe med», og ikke bør stille slike spørsmål til alle barna. Men slik jeg ser det må barn som er utsatt for vold og omsorgssvikt få en mulighet til å fortelle om det de opplever. Det er også viktig at slike samtaler ikke blir brukt som noe garanti på at barnet har det bra. Kanskje føler ikke barnet seg trygg nok på å dele noe, og kanskje har barnet blitt truet til å ikke fortelle noe.

6.2 Erfaring og kompetanse

Kan noen bli trygg nok på denne problematikken? Tryggheten kommer med økt kompetanse og erfaring. Samtidig, er det viktig å erkjenne at barn opplever vold og omsorgssvikt av andre. I en travel barnehagehverdag er det viktig å ta seg god tid til å dokumentere det et barn sier, og

passer på å følge opp dette senere. Her kan erfaring og kunnskap ha en viktig betydning. Mange kan være usikre på om det barn forteller er troverdig informasjon. I dag vet vi at barn generelt ikke dikter opp historier om vold og omsorgssvikt. Det er derimot noen faktorer som kan påvirke. Førskolebarn er mer mottakelig for ledende spørsmål, og kan bli påvirket av den voksne. Når barn forteller noe om sin egen situasjon, har vi et etisk ansvar gjennom å være sterke og trygge voksne. Barnet befinner seg i en sårbar situasjon dersom det velger å fortelle. Hvis vold og omsorgssvikt blir bekreftet av barnet, trenger barnet og barnets opplysninger å bli godt ivaretatt i tiden etter. Den voksne som mottar informasjon fra et barn, bør ta denne informasjonen på alvor. Barnet bør få oppleve at det fører til en endring i situasjonen, hvis ikke kan barnet føle seg sviktet av de voksne rundt seg (Gamst, 2011).

Det kunne vært interessant å undersøke nærmere hva som vektlegges ved barnehagelærerutdanningen i dag. Siden det var et bevisst valg å ikke intervju nyutdannede, kunne det vært interessant. Ved å gjennomføre et gruppeintervju med barnehagelærerstudenter, kunne de bidratt med tanker og erfaringer om dagens undervisningsopplegg innenfor dette temaet. Jeg kontaktet Dronning Mauds Minne høyskole for å finne ut hva dagens studenter lærer om dette temaet. De har satt av to uker for 3 klasse studenter til å jobbe med «små barns rett til beskyttelse». Innholdet i disse ukene er ment å bedre forberede studentene på en viktig del av jobben som barnehagelærer. Læringsutbyttet vil være kunnskap om barn i vanskelige livssituasjoner, som vold og seksuelle overgrep, og kan initiere tverrfaglig og tverretattlig samarbeid etter gjeldende lovverk. I løpet av disse to ukene får studentene lære om ulike tema;

- Barnehagens arbeid med bekymringssaker
- Vold i nære relasjoner
- Barns seksualitet og seksuelle overgrep
- Barnehagens samarbeidspartnere
- Tverrfaglig samarbeid for barns beste

Høgskolen har fått positive tilbakemeldinger på disse temaene, og opplever at studentene synes det er lærerikt, interessant og viktig. Kunne det vært hensiktsmessig å jobbe med vold og omsorgssvikt over tid, og utvikles til å bli et eget fag om temaet? Ved å få undervisning gjennom et helt år får også studentene enda mer tid til refleksjon sammen med medstudenter og lærere. Øverlien og Holen (2016) mener utdanningsinstitusjonene må ta et større ansvar og lage strategier for å gi studentene den kompetansen de etterspør og ønsker. I undersøkelsen gjort av Pedagogstudentene, Stine Sofies Stiftelse og PBL, forslår de mer og bedre opplæring for

studenter om vold og seksuelle overgrep mot barn. De ønsker et rammeverk for opplæringens omfang og hva den skal inneholde. Slik kan studentene bli rustet nok før arbeidslivet, for å møte barn som utsettes for vold og seksuelle overgrep. De foreslår også en mer detaljert oversikt på hvordan undervisningen skal være, siden rammeplanen for barnehager er tydelig på at studentene skal ha kunnskap om vold og overgrep mot barn. Skal vi begynne et sted for å heve kompetansen om vold og omsorgssvikt mot barn, kan dette være en god start. Får studentene grundig obligatorisk undervisning før de går ut i arbeidslivet, kan dette føre til mer trygghet på egen kompetanse allerede som nnytdannet. En annen løsning kunne vært å innføre et eget fag som blant annet handler om vold og omsorgssvikt, og hva man skal se etter. Her kunne studentene i tillegg få lære om barns tilknytning, barnesamtaler og det viktige foreldresamarbeidet ved bekymring for barn.

6.3 Foreldresamarbeid

Dersom vi opparbeider at godt foreldresamarbeid fra dag en, kan det bli enklere å ta tak i utfordringer dersom de dukker opp. Åpenhet og gode samtaler om alle barn i barnegruppen som vekker bekymring er viktig. Hvis barnehagen våger å stille spørsmål om blant annet rus, vold og overgrep, gir det foreldre en mulighet til å være åpne om utfordringer i familien. Samtale om dette helt i oppstarten kan oppleves ubehagelig, og gi en følelse av å berøre privatlivet i for stor Det kan også være nødvendig å se bak fasaden til foreldre. Killen (2012) sier at barnehagen må bli i stand til å akseptere foreldrene slik de er. Da kan vi ikke pynte på dem, avvise dem, eller tillegge dem ressurser de ikke har. grad. Å våge å ta disse samtalene likevel, kan ha en god forebyggende effekt.

Tema for denne undersøkelsen bør få oppmerksomhet også i tiden fremover.

Barnehagestudenter og ansatte som ønsker bedre opplæring og mer kunnskap må bli hørt. Når de som jobber tettest på barna hver dag ikke føler seg trygg nok på sin egen kompetanse, er det utfordrende å følge opp de barna som trenger oss mest. Det må ikke stoppe opp å bare bli fine ord på papiret, men faktisk implementeres i planer som er gjeldende for alle barnehager. Barna er fremtiden vår, og alle barn har rett til en god oppvekst. For å gi alle barn sjansen til en god barndom, må alle jobbe i samme retning. Da må vi begynne der små barn tilbringer mye av barndommen sin, nemlig barnehage.

Litteraturliste

Aadnesen, B.N & Hærem, E. (2014) *Barnevernets undersøkelse*. (3.utg). Oslo: Universitetsforlaget

Aasland, M, W (2009) *Si det til noen. En bok om seksuelle overgrep mot barn og unge*. Oslo: Høyskoleforlaget

Backe-Hansen, E. (2009). *Å sende en bekymringsmelding- eller å la være?: En kartlegging av samarbeidet mellom barnehage og barnevern*. Oslo: NOVA

Bae, B. (2007). *Å se barn som subjekter – noen konsekvenser for pedagogisk arbeid i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet

Baklien, B. (2009). *Skole, barnehage, barneverntjeneste- bilder av «de andre» hindrer samarbeid*. Oslo: Universitetsforlaget

Barne- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet (2009): *Veileder, Til barnets beste- samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten*

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2013). *Barndommen kommer ikke i reprise. Strategi for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014-2017)*

Bratterud, Å og Emilsen, K (2010). *Små barns rett til beskyttelse Utvikling av tiltak for å styrke barnehageansattes kompetanse om vold og overgrep mot små barn*. Sluttrapport Forebygging 2007/1/0186

Broberg, M., Hagstrøm, B & Broberg, A. (2014). *Tilknytning i barnehagen; Hva betyr trygghet for lek og læring*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Brottveit, G. (2013) *Barnets beste – en fortolkende tilnærming til begrepets betydning i en barnevernfaglig kontekst*. Fontene forskning, s 18-31

Claussen, C.J. (2010). *Det er noe med den ungen. Fra bekymring til handling*. Oslo: SEBU Forlag

Drugli, M.B. (2008). *Barn som vekker bekymring*. Oslo: Cappelen Damm

Drugli, M.B. (2010). *Liten i barnehagen. Forskning, teori og praksis*. Oslo: Cappelen Damm

Dyregrov, A. (2010). *Barn og traumer. En håndbok for foreldre og hjelpere 2.utgave*. Vigmostad & Bjørke AS, Fagbokforlaget

Eriksen, K.E. & Halkier, L (2012). *Utviklingsstøtte til barn i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm AS

Folkehelseinstituttet (2018). *Hvilke tegn og signaler som kan observeres av personell i barnehage og skole kan ha sammenheng med omsorgssvikt? En systematisk oversikt over oversikter*

Gamst, K,M,T. (2017) *Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget

Hanssen, E.B. (2009). *Å sende en bekymringsmelding – eller la det være? En kartlegging av samarbeidet mellom barnehage og barnevern*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring

Haug, K, H. (2019) *Barnevern for barnehagefolk. Innføring i arbeid med barnevern i barnehagen*. Universitetsforlaget

Helsedirektoratet (2019) Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge. Hentet fra <https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/tidlig-oppdagelse-av-utsatte-barn-og-unge>.

Herrenkohl, T.I, Hong, S. Klika, J.B. Herrenkohl, R.C, Russo, M.J. (2013) *Developmental Impacts of Child Abuse and Neglect to Adult Mental Health, Substance Abuse, and Physical Health*. Journal of Family Violence. 28:191-199

Karadag, S.C, Sönmez, S. & Dereobali, N. (2014) *An investigation of preschool teachers' recognition of possible child abuse and neglect in Izmir, Turkey*. Journal of Interpersonal Violence. 30(5) 873-91

Killen, K. (2012). *Forebyggende arbeid i barnehagen. Samspill og tilknytning*. Oslo: Kommuneforlaget

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2012). *Det kvalitative forskningsintervju*. (2.utg) (Oversatt av T.M. Anderessen & J. Rygge). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*, 2. utgave. Gyldendal Forlag

Langballe, Å. (2011). *Den dialogiske barnesamtalen: Hvordan snakke med barn om sensitive temaer. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress*

Langergaard, L.L., Rasmussen, B. S. Og Sørensen, A. (2011) *Viden videnskab og virkelighed*. 1.utg. 5.opplag. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur

Lehn, E.W. (2009). *Dårlig magefølelse: Grunnlag for bekymringsmelding? Sentrale mønster i barnehageansattes arbeid med barn som bekymrer*. Masteroppgave i Spesialpedagogikk. NTNU

Leer-Salvesen P. og Eidhamar L. G. (2017). *Nesten som deg selv*. Barn og etikk. 3utg. Oslo: Cappelen Damm

Madland, A. (2013). *Betydningen av hele meg: Om handlinger, holdninger og verdier hos de voksne i barnehagen*. Oslo: Gyldendal Akademisk

McDonald et.al (2012). *Developmental and behavioural characteristics of children enrolled in a child protection pre-school*. Journal of Paediatrics and Child Health

Nordhaug, I. (2018). *Kva ser vi - Kva gjer vi. Omsorgssvikt, vald og seksuelle overgrep. Skulen og barnehager sine oppgaver*. Fagbokforlaget

Norges offentlige utredninger. (2017) . *Svikt og svik. Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt*

NOU 2017:12. (2017). «Svikt og svik» Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2017-12/id2558211/>

Ohnstad, B & Gudheim, Y. (2019) *Meldeplikt til barnehagen. Er det nok å være bekymret?* Ordskifte Forlag

Private Barnehagers Landsforbund (2019) Prosjekt om «barnas verneombud». Hentet fra: <https://www.pbl.no/sider/barnas-verneombud/>

Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver. 2017. Oslo: Kunnskapsdepartementet

Røkenes, O. H. & Hanssen, P. H. (2002). *Bære eller bryte. Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget

Søftestad, S. (2005). *Seksuelle overgrep. Fra privat avmakt til tverretatlig handlekraft*. Oslo: Universitetsforlaget

Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget

Thoresen, T.I. (2017) *Foreldresamarbeid i barnehagen. Til barnets beste*. Cappelen Damm Akademisk

Tholin, K. R. (2008). *Yrkesetikk for førskolelærere*. Bergen: Fagbokforlaget

Thorkildsen, M, I. (2015) *Du ser det ikke før du tror det. Et kampskrift for barns rettigheter*. Vigmostad & Bjørke

Ulvik, M. (2009) *Barns rett til deltakelse – teoretiske og praktiske utfordringer i profesjonelle hjelpers samarbeid med barn*. Psykologtidsskriftet

Vaags, R. H. (2004) *Etikk*, 2. utgave, Fagbokforlaget AS, Bergen

Øverlien, C. og Holen Moen, L. (2016): *Takk for at du spør! En oppfølgingsstudie om kunnskap om vold og seksuelle overgrep mot barn blant blivende barnevernspedagoger, grunnskolelærere og førskolelære*. NKVTS rapport 3/2016

Invitasjon til intervju

«Traumatiserte barn. Hva gjør vi for å se dem?»

Jeg er student ved NTNU i Trondheim, og skal det kommende studieåret skrive en masteroppgave i Sosialt Arbeid. Oppgaven vil handle om barnehagen sin rolle når det gjelder barn som kan være utsatt traumatisering, hvor vold og omsorgssvikt kan være årsaken. De fleste barn i Norge tilbringer mye tid i barnehagen, hvor de får et tett forhold til de voksne. Det er mye fokus på ansvaret barnehagen har i forhold til dette området, derfor ønsker jeg å høre barnehageansatte sine tanker om dette. Er dette et tema som er i fokus i barnehagen? Hvilke rutiner er det som gjelder dersom et barn vekker bekymring? Hvordan fungerer samarbeidet med foreldre i denne situasjonen?

I den forbindelse ønsker jeg å intervjuer pedagoger som har minimum to års arbeidserfaring i barnehage. Intervjuet vil vare ca en time, og vi avtaler tidspunkt og sted sammen. Under intervjuet vil jeg bruke båndopptaker, samtidig som jeg noterer underveis i samtalen. Informasjonen som kommer frem under intervjuet vil kun behandles av meg og veileder. Samtidig vil jeg understreke at materialet blir anonymisert og opptak blir slettet når intervjuet er transkribert.

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å stille opp til intervju, eller har noen spørsmål, kan du ta kontakt med meg per telefon eller e-post.

Du kan nå meg på telefonnummer 99 23 62 73, eller send en e post til hanngro@stud.ntnu.no. Veilederen min i forhold til oppgaven er Berit Berg, som er professor ved Institutt for Sosialt Arbeid og Helsevitenskap ved NTNU. Du kan kontakte henne på e post berit.berg@svt.ntnu.no eller på telefon 98 29 11 82.

Med Vennlig Hilsen

Hanne Grønbech

INTERVJUGUIDE:

Før intervjuet begynner ønsker jeg å gi litt informasjon om hva studien handler om, og opplyse om taushetsplikten. Jeg vil forklare at jeg vil bruke begrepet omsorgssvikt underveis i intervjuet, selv om det kan være snakk om både psykisk og fysisk vold, seksuelt misbruk og vanskjøtsel.

- 1. Kan du fortelle litt om jobben din som pedagog i barnehage? Arbeidserfaring, utdanning, alder barn.**
- 2. Føler du deg trygg nok på din egen kompetanse til å fange opp signaler fra barn som ikke har det bra?**
- 3. Hva tenker du om å oppdage de barna som er utsatt for omsorgssvikt?**
- 4. Dersom et barn vekker bekymring; hva synes du man bør gjøre i en slik situasjon?**
- 5. Ofte hører vi ansatte i barnehagen fortelle om «dårlig magefølelse» i forhold til et barn i barnegruppen. Har du noengang opplevd å ha en slik «dårlig magefølelse»?**
Hvis ja, kan du fortelle hvorfor du fikk denne dårlige magefølelsen?
Hva gjorde du i ettertid? (Samtale med styrer, andre ansatte?)
- 6. Det er mye fokus på barnehagen sin meldeplikt til barnevernet. Hvor sikker ønsker du å være før du eventuelt bestemmer deg for å melde i fra?**
- 7. Hvilken atferd ved et barn kan gjøre deg bekymret?**
- 8. Hva synes du er viktig når det gjelder foreldresamarbeid i barnehagen?**
- 9. Har du noen gang opplevd å ha en vanskelig samtale med foreldre, hvor samtalen handler om bekymring for barnet?**
- 10. Hvilket ansvar synes du barnehager har når det gjelder å snakke med barn om sensitive og vanskelige tema?**

11. Det er fokus på at dagene er travle i barnehagen for tiden. Hvordan opplever du dine dager?

Opplever du å ha tid til å følge opp hvert barn på en god måte?

